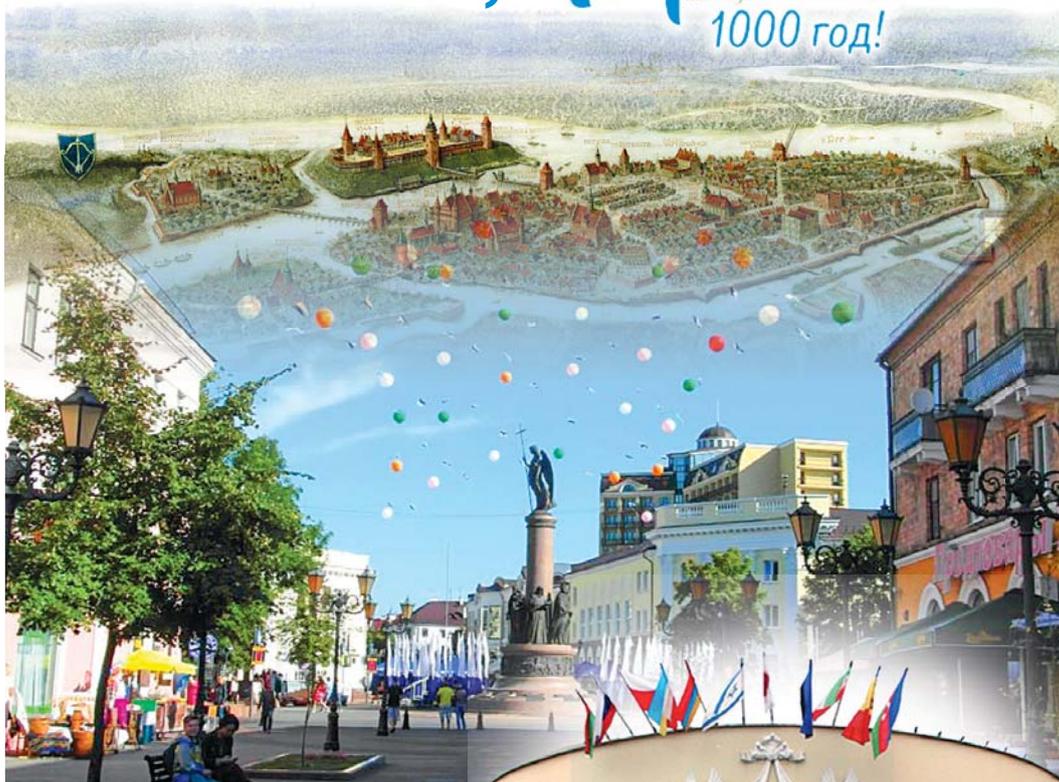




Вечнасці табе, Брэст!



Узялі старт святочныя мерапрыемствы ў адным з самых старажытных гарадоў зямлі беларускай. Брастаўчан ды шанюўных гасцей са шматлікіх краін свету, а таксама прадстаўнікоў нашых родных рэгіёнаў чакае тры незабыўныя па сваёй яркай відовішчасці дні. Вуліцы і плошчы Брэста напоўняцца не толькі сонечным ззяннем, але і адкрытымі ўсмешкамі гараджан, фанфарамі выкшталцёных музыкантаў на Парадзе аркестраў з краін СНД. Толькі можна сабе ўявіць, колькі фантастычных эмоцый прынясе міжнародны карнавал і шоу "Міленіум". І ўжо заўтра адбудзецца адкрыццё знакамітага Міжнароднага тэатральнага форуму "Белая вежа", які выплесне і на вуліцы мастацтва, падтрыманае і ўзнесенае да нябёсаў талентам багіні Мельпамены. Салюты, феерверкі, радасць... Але ніколі не забудзе Брэст герояў мужнай Крэпасці над Бугам, і святочныя феерверкі азораць мільярдамі агнявых праменьчыкаў імяны, што ўвайшлі ў Вечнасць.



Асоба ў кантэксце гісторыі

ПРОСТА "САМЫ"



Зацемкі на палях кінарэжысёра пра выдатнага кампазітара сучаснасці Яўгена Глебава напярэдадні 90-годдзя з дня нараджэння Майстра.

ст. 3, 14 — 15

Арт-блог

"Я ТРЫМАЮСЯ РУКОЮ РАКА..."



Філасофія твораў Аляксандра Кішчанкі схавана ў ягоным "сусветным рэалізме", пра што сведчаць творы на выставе ў Нацыянальным мастацкім музеі.

ст. 8 — 9

Prof-партфолія

ГУЧЫЦЬ "СТАЛІЦА"



Голас радыёстанцыі вы пачуеце на Дзень Мінска.

ст. 13

Афіцыйна

Прэс-служба Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь паведаміла, што 5 верасня Аляксандр Лукашэнка падпісаў распараджэнне, згодна з якім Фонд Прэзідэнта па падтрымцы культуры і мастацтва выдаткуе фінансаванне для рэалізацыі шасці культурных праектаў дзеля захавання помнікаў архітэктуры і гісторыі, пашырэння іх турыстычнага патэнцыялу.

Грошы будуць выдаткаваны на аднаўленне радавой сядзібы Напалеона Орды ва ўрочышчы Чырвоны Двор Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці, на стварэнне экспазіцыі Музея беларускай маляванкі на базе гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Заславль". Яшчэ мяркуецца закансерваваць касцёл у Мсціслаўлі, зрабіць кансервацыю і фрагментарную рэстаўрацыю замка ў Галышанах, рэстаўрацыю часовай-пахавання князёў Паскевічаў у Гомелі і адслоенага жывапісу XVIII — XIX стагоддзяў Спаса-Праабражэнскай царквы ў Полацку.

Боская мудрасць кніжных вытокаў

5 верасня ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Беларусі пачала працаваць выстава "Духоўных кніг боская мудрасць: да вытокаў беларускай кнігі". І пасля свята беларускага пісьменства ў Слоніме (эстафета перададзена Бялынічам) працягваюцца мерапрыемствы, прысвечаныя нашаму кнігадрукаванню.

Яўген РАГІН

У экспазіцыі — самыя старадаўнія кнігі, якія захоўваюцца ў бібліятэцы. Гэта 12 кірылічных старадрукаў XVII — XVIII стагоддзяў: "Служэбнік" (1601), "Анфалагіён" (1619), "Трыядыён" (1664). Кнігі для выставы прадаставіла з фондаў епархіяльнага гісторыка-археалагічнага кабінета і Гомельскай епархіі.

Выстава прыцягнула грамадскую ўвагу да маральна-духоўнай літаратуры. На яе адкрыцці прысутнічалі прадстаўнікі Беларускай Праваслаўнай Царквы, дэпутаты Палаты Прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, студэнты Інстытута тэалогіі імя святых Мяфодзія і Кірыла Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, навукоўцы і бібліятэкары.

Экспануюцца рарытэты

З 30 жніўня ў Віцебскім абласным краязнаўчым музеі працуе выстава ўнікальных фотаздымкаў, кніг, гравюр і малюнкаў з прыватнай калекцыі Пятра Краўчанкі — колішняга міністра замежных спраў Беларусі і аднаго з буіных калекцыянераў. Рарытэты набыты на аукцыёнах Расіі, Германіі, Францыі, Польшчы.

Сярод экспанатаў — гравюры XVII стагоддзя фламандскага мастака, друкара і гравёра Дамініка Кусто з адлюстраваннем прадстаўнікоў роду Радзівілаў; работы XVIII стагоддзя варшаўскага гравёра Готліба Якаба Марсталера; аўтографы Напалеона Баналарта, Льва Сапегі, Аўгуста Моцнага; фотаздымкі польскага і беларускага фатографіа італьянскага паходжання Тэафіла Эўгеніюша Бароці, якім каля 130 гадоў, з выявамі Завосся (радымы Адама Міцкевіча), Нясвяжа і Нясвяжскага замка; кнігі па гісторыі Віцебшчыны...

Пётр Краўчанка зацкаваўся калекцыянераваннем у 1970-х. Паўплывалі на яго ў гэтым плане беларускія пісьменнікі Барыс Сачанка і Максім Лужанін, якія самі былі адданымі калекцыянерамі.

Выстава называецца "З Беларуссю ў сэрцы".

Газета КУЛЬТУРА ШТОТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСВУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адказны сакратар — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактар аддзелаў:** Надзея БУЦНЭВІЧ, Яўген РАГІН; **агладальнікі рэдакцыі:** Дар'я АМІЛЬКОВІЧ, Надзея КУДРЯЙКА, Настасся ПАНКРАТОВА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРНІКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнты:** Пётр АСЦІПЕЎСкі, Алег КЛІМАЎ; **фотакарэспандэнт** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД; **карэктар** — Таццяна ПАШЭНКА. Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Тэлефон: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыяна-выдавешкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".

Дызайнер — СЛАБОДЗІНА Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дызайнера** — КРУШЫЦЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прабывае: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чарвёрты паверх. Бюджэтарны: (017) 334 57 35.

Аўтары допісу паведаляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, паштарны адрас (нумар паштарта, дзве выданы, кім і калі выданы пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рупкі не рэзюмуюцца і не вяртаюцца. Мераканы аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыялы на правах рэкламы.

© "Культура", 2019. Наклад 3367. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамалюенасці. Паўднёна ў друку 06.09.2019 у 15.00. Замова 3017. Рэспубліканскія ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.



Сцэна са спектакля.

Каб шукалі і знаходзілі

17 верасня харэаграфічная легенда Вячаслава Кузняцова "Анастасія" ў панастойцы Юрыя Траяна будзе прысвечана памяці галоўнага мастака Вялікага тэатра Беларусі Аляксандра Касцючэні. Прэм'ера балета прайшла ў кастрычніку мінулага года і стала адной з апошніх работ майстра.

Мастак так гаварыў пра панастойку: "Гісторыя, расказаная

ў "Настасі", — гэта пазл нашай агульнай гісторыі, якую мы павінны ашчадна захоўваць. І абавязкова паказваць гледачам! Гэта даніна... Даніна легендзе, даніна герою, даніна гістарычнаму моманту нашага мінулага. Для мяне Настасся Слуцкая — анёл, які абараняе беларускую зямлю ад захопнікаў, ад усіх нягод, што зваліліся на краіну... Хачу, каб беларусы ганарыліся сваімі каранямі, шукалі іх і знаходзілі. А на-

ша задача (мая, балетмайстра, кампазітара ды іншых) — зрабіць такі спектакль, каб у беларускага гледача ўскалыгнулася ў душы вось гэтае запавятнае нацыянальнае. Я ўпэўнены: беларускія нацыянальныя спектаклі павінны прыцягваць нашага гледача сваёй маляўнічасцю, яркасцю, незвычайнасцю, і я пастараюся зрабіць так, каб глядач, які прыйшоў аднойчы, захацеў убацьчыць гэта зноў. Я хачу, каб глядач шчыра палюбіў сваё беларускае, хачу абудзіць у беларусах гонар за сваю гісторыю, за сваіх продкаў, за тое, што яны з'яўляюцца беларусамі..."

Галоўныя партыі вечарам 17 верасня выконваюць народная артыстка Беларусі Ірына Яромкіна (Настасся), заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Юрыя Кавалёў (Міхал Глінскі), Антон Краўчанка (Сямён Слуцкі), лаўрэат міжнародных конкурсаў Такатошы Мацымія (Ахмат), уладальніца медаля Францыска Скарыны Аляксандра Чыжык (Заіра). За дыржорскім пультам — уладальнік медаля Францыска Скарыны Андрэй Галанаў.

Алена БАЛАБАНОВІЧ, вядучы рэдактар прэс-цэнтра / аддзела інфармацыі Вялікага тэатра Беларусі
Фота з архіва тэатра

Доктарская ў Іспаніі з беларускім кантэкстам

4 верасня 2019 года ў Мадрыдзе на філалагічным факультэце буйнейшага ўніверсітэта Іспаніі, Універсітэта Камплутэнсе (Universidad Complutense de Madrid) адбылася паспяхова абарона доктарскай дысертацыі грамадзянкі Іспаніі Анхелы Эспіносы Руйс (на здымку) па тэме "Сімвалізм народнага паходжання ў прозе Яна Баршчэўскага і Густава Адольфа Бэкера".

Варта адзначыць, што гэта першы выпадак абароны дысертацыі, якая прысвечана беларускай літаратуры, у Каралеўстве Іспанія.

Анхела Эспіноса Руйс, грамадзянка Іспаніі, якая на працягу



многіх гадоў вывучае беларускую мову і літаратуру, а таксама піша вершы на беларускай мове. У 2017 годзе пры падтрымцы Міністэрства замежных спраў Беларусі і Пасольства Беларусі ў Іспаніі выдадзены зборнік перакладзеных на іспанскую мову вершаў Максіма Багдановіча пад назвай "Згукі маёй Бацькаўшчыны". Пераклад вершаў быў выкананы Анхелай Эспіноса Руйс.

Падчас мерапрыемства прадстаўнік Пасольства Беларусі ў Іспаніі ўручыў А. Эспіносе Руйс падзяку Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь за значны асабісты ўклад у развіццё беларуска-іспанскага культурнага супрацоўніцтва.

Паводле паведамлення Пасольства Рэспублікі Беларусь у Іспаніі

Стыпендыяльная праграма Міністра культуры і нацыянальнай спадчыны Рэспублікі Польшча Gaude Polonia

Нацыянальны цэнтр культуры ў Варшаве аб'яўляе набор на XIX конкурс (на 2020 год) стыпендыяльнай праграмы Міністра культуры і нацыянальнай спадчыны Рэспублікі Польшча Gaude Polonia.

Праграма Gaude Polonia прызначана для маладых твораў і перакладчыкаў з краін Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, у першую чаргу з Беларусі і Украіны.

Стыпендыяльнае знаходжанне ў Польшчы пачнецца 1 лютага і будзе доўжыцца да 31 ліпеня 2020 года.

Набор удзельнікаў ажыццяўляецца на конкурснай аснове.

Кандыдаты павінны валодаць польскай мовай на базавым узроўні.

Заяўкі прымаюцца да 15 кастрычніка 2019 года.

Неабходныя дакументы:

- заяўка на атрыманне стыпендыі;
- мінімум 2 рэкамендацыі ад вядомых у абранай галіне дзейнасці твораў;
- партфолія ў папяровым ці электронным выглядзе CD / DVD.

Заяву на ўдзел можна падаць праз Польскі Інстытут у Мінску (Мінск, вул. Валадарскага, 6) або непасрэдна ў Нацыянальны цэнтр культуры ў Варшаве (01-231 Варшава, вул. Плоцка, 13).

Падрабязная інфармацыя аб Праграме, умовах удзелу і бланкі анкет на старонцы:

<http://www.nck.pl/dotaqie-i-stypendia/stypendia/programy/gaude-polonia/dokumenty>

Датковую інфармацыю можна атрымаць у Нацыянальным цэнтры культуры ў Варшаве (тэл. +4822 3509530, e-mail: bberdychowska@nck.pl), а таксама ў Польскім Інстытуце ў Мінску (тэл. +37517 2006378, 2009581).



Рэпарцёрскі марафон

Нараджаецца ў сэрцы



Пётра ВАСІЛЕЎСКІ,
Мінск — Слонім —
Мінск / Фота аўтара

На шчасце дарога на Слонім выдатная. Я не стаў скарыстоўваць магчымасць ехаць 1 верасня на Дзень беларускага пісьменства на службовым аўтобусе. Выправлілі з жонкай на сваім самаходзе. Сябры параілі абраць Брэсцкую трасу. Якчас дарога на ёй дазваляе разганяцца да 120 кіламетраў. За Баранавічам паворот на Слонім. Дабраліся крыху болей чым за дзве гадзіны. Нават стаіцца не паспелі. На ўездзе ў Слонім супрацоўнікі ДАІ параілі як праехаць у цэнтр горада і дзе прыпаркавацца. Паспелі якраз на адкрыццё помніка Льву Сапегу. Вакол бронзавай постаці віраваў натоўп, ладзіліся сэлфі і фотасесіі на фоне помніка.

Першае ўражанне: свята атрымалася. Горад невялікі, і ўсё, што ёсць у ім цікавага, знаходзіцца ў крокавай і нават візуальнай даступнасці. Стоячы на Цэнтральнай плошчы, дзе знаходзіцца ўстанова ўлады, цэнтральная сцена свята і выставачныя павільёны Фестывалю кнігі і прэсы, сягаеш вокам аж да плошчы Леніна, дзе паўстаў помнік Льву Сапегу, і дзе разгорнуты святочны кірмаш. Вуліца, што злучае дзве плошчы, у святочныя дні была пешаходнай. На той частцы вуліцы, што ў звычайныя дні праезджа, стаялі столікі і крослы, зараблялі грошы і стваралі гастраламліны камфорты людзям прадпрыемствы грамадскага харчавання. Тут жа можна было набыць прысмакі, якімі здаўна слаўна Гродзеншчына. Вуліца ў гэтыя дні была гандлёва-гастранімічнай, але ў адрозненне ад іншых гарадоў, дзе я прысутнічае на рознага кшталту буйных фестывалях, гасцям свята не трэба было рабіць выбар: есці шашлык ці слухаць народных музыкаў. Мастацтва і гандль не разнісілі ў розныя бакі на немалой адлегласці, але сумяшчалі ў аднай прасторы. На тратуары на ўсім працягу вуліцы выступалі фальклорныя ансамблі. Так што людзі, нават прысеўшы адпачынуць і падлікавацца, ні на хвілінку не выходзілі з эмацыйнага кантэксту свята. У дадзеным выпадку арганізатары вельмі разумна скарысталі структуру горада, якая

Паводле выслоўя, якое прыпісваюць Станіслаўскаму, тэатр пачынаецца з вешалкі. Гэта значыць — з першага кроку ва ўласна тэатральнай прасторы. Крыху паездзіўшы па Беларусі з мэтай асвятлення культурніцкага марапрапрыемства, магу дадаць да слоў класіка, што фэст пачынаецца з дарогі, якая вядзе да месца, дзе ён адбываецца.

дазваляе спалучыць розныя чыннікі свята, так бы мовіць, "у адным флаконе".

Вельмі спадабаўся дэмакратычны настрой Дня беларускага пісьменства. Так на адной са сценаў кожны жадаючы мог спець у мікрафон сваю любімую песню. Зразумела, што вакальныя здольнасці Бог дае не ўсім, але ж публіка вітала апалядысманамі ўсіх. Мабыць, за смеласць...

Запомнілася такая сцена. Самадзейны артыст у беларускай кашулі спявае шлягер савецкіх часоў, дагэтуль папулярны. З натоўп публікі выходзіць мужчына сярэдніх гадоў, якога песня, відаць, расчула, становіцца побач з артыстам і пачынае падпяваць. Артыст абдымае яго за плечы, дзеліцца з ім мікрафонам, і далей яны спяваюць дуэтам. Публіцы, сярод якой былі і мы, такая непасрэднасць спадабалася.



Цэнтральны пляц свята.

Гэты фэст па ліку дваццаці пяты. За час ад першага святкавання Дзень беларускага пісьменства прайшоў па ўсіх рэгіёнах краіны, ахаліў мноства мясцін, звязаных з выбітнымі літаратурнымі постацямі і помнікамі нашай літаратуры. Складлася рэжысура свята, акрэсліўся ягоны фармат. Так на Днях пісьменства звычайна разгортваюцца экспазіцыі беларускіх кніг і прэсы. Па Днях вандруюць выставы друкарскіх прылад часоў Франціска Скарыны. Прэзентуюцца праекты, што прапагандуюць кнігу як цывілізацыйную каштоўнасць і чытанне як культурную з'яву. Ладзяцца выставы па тэматыцы, на ўпрост ці ўжосна звязаныя з беларускім словам, з нашай культурнай і палітычнай гісторыяй. Адбываюцца сустрэчы з літаратарамі, круглыя сталы і навукова-практычныя канферэнцыі. Сталічныя музеі прывозяць рарытэты, некаторыя з якіх

нячаста бачаць і мінчукі. Канцэрт на адкрыцці, канцэрт на закрыцці, феерверк. Усё гэта было і ў Слоніме.

Акрамя таго замацоўваецца традыцыя менавіта на Дзе беларускага пісьменства ўшаноўваць лаўрэатаў Нацыянальнай літаратурнай прэміі. Гэтым разам Слонім вітаў аўтара лепшага паэтычнага зборніка Мікалая Маляўку, празаіка Алега Ждана, публіцыста Віктара Хурсіка, аўтара лепшага твора для дзяцей Уладзіміра Ягоўдзіка, літаратуразнаўцу Святлану Калядка. Як лепшы дэбютант адзначана Станіслава Умец.

Падрабязна ўсё пералічваць няма патрэбы, бо цікаўныя мелі магчымасць пабачыць гэта ў праграмах нацыянальнага тэлебачання і прачытаць у прэсе ў час і адрозна пасля Дня. Але, мяркую, варта адзначыць адну акалічнасць, характэрную

менавіта для сёлетняга свята. Рэч у тым, што калі на невялікі горад з уласцівым яму павольным рытмам жыцця, з глыбока ўкараненымі ў свядомасць жыхароў традыцыямі і побытам, звычайкі, звальваецца сталічны культурніцкі дэсант у выглядзе літаратараў, артыстаў, музейшыкаў, дык мінскі чыннік альбо пачынае пераважаць над мясцовым, альбо ў пэўных правах успрымаецца не тое каб чужародным, але не надта сумяшчальным з тутэйшымі рэаліямі. Так бывае...

Дык вось у Слоніме я адчуваў сябе як... у Слоніме. Горад жыві сваім жыццём, святкаваў як яму зразумела і звычайна, а мінскі люд не вылучаўся са святчнага шэрагу сваёй сталічнасцю, але надаваў у эмацыйнае суквецце горада дадатковыя — але не дамінуючыя — фарбы. Тлумачыць ментальнасць і настраёванасць — справа ня-

ўдзячная. Я толькі распавядаю пра свае пачуцці.

Гэты Дзень пісьменства для мяне знак, што ў Беларусі няма глыбінкі, няма правінцыі. Ад сталіцы да Слоніма пракладзена дарога, што зрабіла бы гонар якой заўгодна еўрапейскай краіне. У Дзень пісьменства ў горадзе паўстаў помнік палітычнаму генію беларускай нацыі. Такого помніка нават у сталіцы няма. А само свята хоць і мела нацыянальны маштаб, засталася свойскім і мясцовым.

І яшчэ, з кожным такім святам у ягоным фармаце усё больш пазіцыі заваёўвае беларуская мова. Гэта пры тым, што нікога не прымушаюць карыстацца менавіта ёю. Але сам лад беларускага свята спрыяе таму, што ягоныя ўдзельнікі і госці імкнучыся адпавядаць настрою Дня пісьменства, выказваюць павягу да беларускага слова.

Каля будынка райвыканкама я звярнуў увагу на чароду лімузінаў са сцяжкамі замежных амбасадаў. Гэта значыць, што для замежных дыпламатаў Дзень беларускага пісьменства стаў важ-

Асоба ў кантэксце гісторыі

Ведаю, што ўжо напісаны і будуць яшчэ пісацца дысертацыі пра музыку і ўвогуле пра творчасць вялікага — мы ўжо гэта аснэсавалі — беларускага кампазітара Яўгена Глебава.

Якім ён быў настаўнікам, расказуе і, мо, напішыць, пакуль ад узрасту не прыпуцілася памяць, былія студэнты з класа № 104 у Акадэміі музыкі — яго вучні.

Якім быў у жыцці, расказвае і ўжо напісала жонка — ахоўніца яго спакою — Ларыса (я ў 1965-м быў сведкам падчас іх роспісу ў ЗАГСе). Хачу да гэтага, так бы мовіць, калектыўна створанага віртуальнага партрэта дадаць некалькі рысаў: якім ён быў сябрам, — верагодна, я застаўся адзіны з нешматлікіх іх, бо астатнія ўжо там, з ім... Дарэчы, не я імкнуся ў ганаровы шэраг сяброў, а з гэтага прызнання ён пачаў, па сутнасці, апошні маналог перад кінакамерай падчас здымак майго фільма "Урыўкі з ненапісанага" (та "Тэлефільм" 1999 год) адрозна пасля свайго 70-годдзя.

Проста "самы"

10-га верасня — 90 гадоў
з дня нараджэння Яўгена Глебава



ЗБЛІЖЭННЕ

Толькі-толькі пазнаёміўшыся падчас працы ў Корш-Сабліна на фільме "Першыя выпрабаванні", творчыя шляхі звылі нас у Тэатры юнага глядача — у ТЮГу, — дзе я праходзіў практыку ў якасці асістэнта рэжысёра.

Ідзе абмеркаванне музычнай эксплікацыі спектакля "Чырвоны д'ябляляты". Рэжысёр Барыс Дакутовіч безвынікова ўшнае кампазітара, што нацюрнор у начной сцэне "Разведка" павінен гучаць "фортэ". Глебаў ужо шмат гадоў стаіць за пультам зладжанага тэатральнага аркестра, які грае, у асноўным, яго музыку. Вопыт у маладога кампазітара і дырыжора дастатковы, каб супрацьстаяць масцітаму маскоўскаму майстру:

— Від музыкі "нацюрнор", так бы мовіць, начны твор, ён не можа быць гучным, — тлумачыць Глебаў.

— Але тут змяняецца месца дзеяння... і ва ўспрыманні нашых герояў...

— Я напішу пранізільную неспакойную тэму, але яна не павінна грымець: усё ж ноч, разведка, засада...

— І ўсё ж я папрашу мо, пяць пакаленняў выкаваў, Яўген Аляксандравіч, каб нацюрнор быў гучным.

Спрэчка заходзіць у тупік.

Яўген Глебаў з жонкай Ларысай.

І тут Глебаў уцяміў, намагаў прычыну настойлівасці рэжысёра: на эпизод засады змяняецца докарачыя, павінен крутануцца сцэнічнае кола. А пры тым ягоным руху чужыца заўсёды нейкі "падземны" гул, быццам пад тэатрам пракатваецца метро. Вось такія "Чырвоны д'ябляляты". Рэжысёр Барыс Дакутовіч безвынікова ўшнае кампазітара, што нацюрнор у начной сцэне "Разведка" павінен гучаць "фортэ". Глебаў ужо шмат гадоў стаіць за пультам зладжанага тэатральнага аркестра, які грае, у асноўным, яго музыку.

З тае пары ўсялякую "дапаможную" гучную музыку Жэня так са смехам і абазначае:

— Ну, тут ясна: патрэбны "нацюрнор на паварот кола".

Ледзь аповесць Васіля Быкава "Альпійская балада" выйшла ў свет, як усхваляваны кампазітар зашківаўся творам: стварыў балет.

А потым яны з Быкавым за тое сцэнічнае стварэнне сталі лаўрэатамі Дзяржаўнай прэміі. Жэня з тае нагоды іранізаваў:

— Уяўляеш, упершыню ў жыцці ў ведамасці сума да налічэння і сума да выплаты — роўныя! Ні табе падаткаў, ні аліментнаў, ні якіхсьці уносаў!

Балет той, змяніўшы, мо, пяць пакаленняў выкаваў, доўгія гады, як ніводныя іншыя сцэнічны твор, не сыходзіў з афішы Вялікага тэатра.

Спрэчкі адносна нацыянальнай прыналежнасці дзеячаў эпохі ВКЛ і асабліва Рэчы Паспалітай то ўспыхваюць з шалёнай сілай (як не так даўно было ў выпадку з Тадэвушам Касцюшчам), то заціхаюць — каб неўзабаве ізноў вярэдзіць глузды. І нікуды ад іх не падзецца. Галоўнае, каб у іх нараджалася ісціна — а не толькі эмоцыі.

Зразумела, для многіх нашых чытачоў тая палеміка мае практычнае вымірэнне. Бібліятэкар або музейшчык здаецца пытаннем: ці трэба мне ў сваёй працы надаваць увагу папулярызацыі тых імёнаў, якія звязаныя з нашай зямлёй, але пісалі, напрыклад, папольску? Давайце пра гэта паразважаем.

Ілья СВІРЫН

Падаецца, што калі б на спірытычным сеансе нам удалося выклікаць дух Касцюшкі (або Манюшкі) і пацікавіцца, што ён сам думае на гэты конт, адказам было б шчырае здзіўленне ды банальнае неразумнае пастаўленага пытання. Бо дзесяці мінулага чамусьці мыслілі ў актуальных для свайго (а не для нашага) часу катэгорыях! А тады была адзіная Рэспубліка двух (гэта афіцыйна, бо насамрэч ажуч чатырох) народаў, жыхароў якой часам спрошчана называлі палякамі. Гэтакса-

Мы таксама гралі ў гэтым гурце

ма, як у Другую сусветную вайну на Захадзе шматнацыянальнай савецкай вайскі ці не ва ўсіх дакументах называлі “рускімі” — хаця сярод іх былі мільёны байцоў не славянскага паходжання.

Я галаву гаговы даць на адсячэнне: ніводзін з нашых вялікіх продкаў не мог нават прадбачыць сённяшняй дыскусіі. Як не мог ён прадбачыць, што праз 200 гадоў геапалітычныя рэаліі зменіцца, і камунальныя кватэры пераўтворацца ў асобныя для кожнага народу апартаменты. Што праз ладны час пасля адыходу тых дзеячаў у вечнасць у Еўропе пачнуць з’яўляцца нацыянальныя дзяржавы (ні ВКЛ, ні Рэч Паспалітая, нагадаю, такімі не былі). І што іх спадчыну наогул некалі ўзнікне патрэба дзяліць. Гэта як сужонкі наўрад ці задумваюцца, каму з іх асабіста прыналежаць шафа, а каму канапа.

Да таго ж, рэаліі таго часу ў нечым зусім непадобныя да цяперашніх. Настолькі, што аўтаматычнае іх канвертаванне адтуль сюды пацеха справай глулай. Мы ідэнтыфікуем людзей праз нацыянальнасць — а раней рабілі гэта найперш праз саслоўную прыналежнасць. Тады яна вызначала не толькі тваё жыццё, але і лёс тваіх нашчадкаў немаведнама

да якога калена: калі ты мужык, дык будзеш араш зямлю. І ніхто нават не мог сабе ўявіць, каб сын селяніна заняў нейкую адказную пасаду — якія б здольнасці ён ні меў. Сацыяльны ліфты былі з’явай выключна рэдкай. Сёння гэта, на шчасце, ужо ў мінулым.

Непаразуменні на сацыяльнай глебе ў такіх варунках былі вытлумачальнымі. Узніклі яны і на глебе канфесійнай. А вось на этнічнай глебе канфлікты фактычна не з’яўляліся: нехта мог называць сябе адначасова і беларусам, і літоўцам, і палякам. Пагадоў, сэнс ніводнага з гэтых паняццяў дакладна не адпавядае сучаснаму.

А пра тое, што Рэч Паспалітая ўспрымаўся многімі тутэйшымі людзьмі як дзяржава свая (прычым нават праз дзесяцігоддзі пасля знікнення з карты!), сведчыць ужо сам тэрмін патрыятызм, які з рэгулярнасцю выліваўся ў паўстанні. Наўрад ці мясцовае шляхта змагалася толькі за Кракаў або Варшаву. Змагалася за сябе, за лёс сваёй уласнай зямлі.

Думаецца, такая з’ява, як супольная ідэнтычнасць, павінна быць добра зразумелай нам, людзям, народжаным у СССР. Прыкладам, чым палітычным дзеячам быў Андрэй Грамыка? Рускім? Беларускім? Ды не — савецкім. І,

дадамо праз коску, — народжаным у Беларусі.

Адказ на пытанне, ці можна назваць Касцюшку беларусам у сучасным разуменні слова, хутчэй за ўсё, таксама будзе адмоўным. Як і палякам, зрэшты, або літоўцам: ніводнай з нацыянальных дзяржаваў тады яшчэ папросту не існавала. Касцюшка — гэта менавіта дзеяч Рэчы Паспалітай, які надрэзўся на беларускай зямлі. Чым мы маем поўнае права ганарыцца. Асабліва калі ўлічыць ягоныя даволі прагрэсіўныя, як на свой час, погляды ды памкненне будаваць дзяржаву не толькі для шляхты, але і для ўсёй супольнасці.

...Любы юрыст вам засведчыць: падзел сумесна нажытай маёмасці — заўсёды нялёгкай справа. Асабліва калі тыя капіталы — сімвалічнага кіштату. Вось, напрыклад, тыповая сітуацыя для шоу-бізнесу. Збіраюцца ў падвале патлятыя хлопцы і пачынаюць сублімаваць свае пачуцці з дапамогай струн... А потым, як заведзена, — кантракты, “Грэмі”, стадыёны. А потым — распад. Часцяком у такіх выпадках франтмэн гурта пачынае сольную кар’еру ды грае на сваіх канцэртах правераныя хіты — як бычым яны выключна ягоныя ўласнасць. Ды не надта ахвотна згадвае, што

хук у гэтай песні падказаў басіст, а грошы на сінны запіс выдурнуў у сваёй бабулі ўдарнік. Несправядліва атрымліваецца!

Магчыма, нашы продкі і не гралі ў Рэчы Паспалітай “першую скрыпку”. Зямлі Кароны Польскай былі і большымі па памерах, і больш заможнымі ў плане эканамічнага развіцця. Да таго ж, культурныя тэндэнцыі мелі ўсплынаць рушыць з Захаду на Сход — а не наадварот. Але тым не менш... Сваю ролю ў жыцці гэтай вялікай дзяржавы беларусы, неаспрэчна, сыгралі. І роля была зусім не пасіўнай — зважаючы хача б на той самы пантэон выбітных дзеячаў. Гэта мы павінны ўсведамляць самі і без лішняй сімплянці даводзіць усім іншым. У тым ліку, і тuryстам з суседняй краіны — якіх, на шчасце, становіцца ўсё болей і болей.

І тут узнікае іншае пытанне: ці не выкліча такая наша пазіцыя гарантаваную сварку? Пагадоў, большасць турыстаў ні каліва не сумняецца ў тым, “чыё” Касцюшка, Мішкевіч, Ройтан... Так, калі заявіць ім у лоб, што яны, насамрэч, беларусы, у цябе ёсць добры шанец атрымаць у нокаўт. А вось калі завесці гутарку пра супольную ідэнтычнасць і супольную ў спадчыну, якую яна пакінула — як падаецца, справа цалкам можа скончыцца тостам на брудэршафт.

Агульная гісторыя сёння здатная як аб’ядноўваць, так і служыць прычынай для канфрантацый. Усё залежыць толькі ад падыходу.

Экстрым, ды не толькі па-берасцейску

Значныя падзеі ў жыцці гарадоў і паселішчаў прынята адзначаць культурніцкімі акцыямі. У прыватнасці, мастацкімі выставамі. Зразумела, далёка не паўсюль у нааўнасці мастацка-прафесіяналы. Малыя гарадкі ў такіх выпадках ладзяць выставы работ выхаванцаў дзіцячых школ мастацтва альбо звяртаюцца да аматараў-самадзейнікаў. Здавалася б, у вялікіх гарадах, тым больш абласных цэнтрах па вызначэнні немагчыма ўявіць сітуацыю, калі не стае мастацкіх твораў, каб запоўніць гарадскую выставачную залу.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Здараецца, аднак, усялякае. Днямі я прысутнічаў пры адборы работ на рэспубліканскую выставу да 1000-годдзя Брэста, што мусіць адкрыцца напрыканцы тыдня ў горадзе над Бугам. Для адбору работ была сфарміравана спецыяльная камісія ад Саюза мастакоў. З Брэста прыехаў старшыня абласной арганізацыі творчага саюза Павел Рабаў. Адбылося гэта ў Палацы мастацтва. Пабачыўшы работы, прапанаваныя сталічнымі мастакамі для згаданай выставы, спадар Павел не стаў хваць сваёй распачы. Скульптура яго задаволіла, хоць тэматычна і ягонь сённяшніх рэалій у творах адсутнічала. Тут хача б у нааўнасці быў досыць прыстойны прафесійны ўзровень. А што датычыла жывяпісных і графічных работ, якіх не набірлася і двух дзясяткаў, дык для выставы такога ўзроўню, скажам шчыра, яны не дацягвалі. Відаль, што аўтары валодаюць пэндзлем ці алоўкам, але адсутнічала тое, што ператварае работу ў твор. Ды і рабілася ўсё, прапанаванае мінскімі мастакамі, не спецыяльна для згаданай выставы. Проста кожны ўзяў і прынёс на разгляд камісіі нешта з таго, што даўно стаіць у куце майстэрні.

“Нават калі мы ўсё гэта возьмем, — кажаў спадар Павел, — нам усё адно не будзе чым завесіць сцены. Трэба яшчэ некалькі дзясяткаў карцін ці графічных аркушаў. А

дзе іх узяць?” Скульптур, паводле яго слоў, хапае, а васьм палотнаў ды аркушаў і яшчэ дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ка-дэграфічна не стае.

Тут жа пачалі шукаць па засаках Палаца мастацтва работы папярэдніх выстаў, якія аўтары не паспелі забраць і якія пры тэматычна-сюжэтай нейтральнасці могуць больш-менш пасаваць брэсцкай выставе. Былі званкі да мастакоў: маўляў, будзе выстава, калі машэ што вартае, дык зараз да цябе ў майстэрню пад’едзем і возьмем. Члены камісіі, ратуючы сітуацыю, вырашылі самі паўдзельнічаць у выставе. Рабаў згадаў, што ўжо звяртаўся да мастакоў, сталічных і з рэгіёнаў, якія рэальна маглі б “выцягнуць” выставу. А ў адказ чуў “Зараз будую дом, на іншае часу няма”, “Усё вартае ўжо аддаў на іншыя тэмы”, “Я зараз за мяжой” і гэтак далей.

Маючы поўнае ўяўленне пра сітуацыю ў Брэсцкай абласной арганізацыі творчага саюза, скажу, што падобныя праблемы там узніклі і раней. Але тое датычыла фарміравання экспазіцыі выстаў абласных. Тут жа выстава рэспубліканская і, значыць, вышэйшы ўзровень адказнасці. Ведаючы асабіста спадара Паўла, не сумняваюся, што ён пры дапамозе творчага актыву Берасцейшчыны здолее сітуацыю разурліць і вывесці на добры лад. Але праблемы, выкрытыя згаданай падзеяй, нікуды не паценуша...

Можна згадаць мноства фактараў, якія паставілі рэспубліканскую выставу ў абласныя цэнтры на мяжу аблomu. Верагодна, што мастацкая імпрэза зыходна не трапіла ў “шорт-ліст” святонных мерапрыемстваў,

што пра яе позна ўспомнілі, калі ўжо амаль не заставалася часу на якасную рэалізацыю планавай пазіцыі. Дапускаю, што бюджэт святкавання не прадугледжваў замоваў і закупкі мастацкіх твораў, а значыць які сэнс марнаваць час і ўласныя сродкі на тое, што потым будзе гадамі пыліцца ў майстэрні. Ды шмат чаго можна згадаць. Здаецца, вядомаму дзеячу Савецкай эпохі належыць выслоўе: “Кожная бяда мае імя ўласнае, імя па башку і прозвішча”. У тым сэнсе, што заўжды можна знайсці канкрэтна вінаватага, які не прадугледзеў, не наладзіў — інакш кажучы, справу заваліў. Але ў далейшым выпадку рабіць гэтага не варта, бо на ўсё згаданае ёсць прычына глыбінная, стрыжнявая. Прычына тая — адсутнасць у мастакоў, і не толькі берасцейскіх, творчай матывацыі на сур’ёзную, працаёмную справу.

Я не настальгірую па савецкім часе, але мяркую, што пэўныя рэаліі тае эпохі былі б дарэчнымі ў сучаснай Беларусі. У прыватнасці, сістэма заключэння і шматступенчатай рэалізацыі дамоў на стварэнне карцін, скульптур, графічных аркушаў. Мастацкі, прадставіўшы эскіз, які задавальняў замову, атрымліваў аванс, што дазваляў яму працягваць работу. Замовца мог на кожным этапе кантраляваць выкананне замовы. А рэспубліканская выстава, прымеркаваная да нейкай важнай для дзяржавы даты ці падзеі, была дэманстрацыяй грамадзе выкананых твораў і закрышчём заключаных дамоў. Тое, што сёння мы называем Беларускай мастацкай школай, затым фондам нашай культуры стваралася такім чынам.

Што мы маем сёння? Пра гэта лепей запяцца саміх мастакоў, якія цяпер пазабавлены і кантролю, і падтрымкі — прынамсі, у тым аб’ёме, які патрэбны для падтрымання высокай планкі прафесіяналізму.

І адбіваецца гэта на тле фактычнай адсутнасці мастацкага рынку з прычыны невысокай пакупной здольнасці насель-

ніцтва нашай краіны. Непрыемна гэта канстатаваць, але будзем называць рчыі сваімі імёнамі. Мастацкі Берасцейшчыны і Гарадзеншчыны сітуацыю за кошт удзелу ў пленэрах за межамі нашай краіны. Добрая траціна выпускнікоў сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў мастацтва нашай краіны па вышэйшую адукацыю едуць за мяжу і там застаюцца пасля атрымання дыплама.

Вось і маем тое, што няма каму творча асэнсавальна вялікую падзею нацыянальнай гісторыі — 1000-годдзе слаўнага горада над Бугам. Зразумела, час сёння не такі, каб аднавіць для мастакоў у поўным аб’ёме сацыяльныя гарантыі савецкіх часоў. Але пад падзеі надзвычайнага кіштату, якіх па вызначэнні шмат не бывае (1000-годдзе Брэста з гэтага шрагу), трэба арганізоўваць конкурсы творчых праектаў, з пераможцамі заключаць дамовы. Ва ўмовах творчай канкурэнцыі будучы з’яўляцца творы калі і не на стагоддзі, дык на жыццё сённяшняга пакалення дакладна.

Уявіце, калі б за некалькі гадоў да сённяшняга свята Брэста быў праведзены такі конкурс нават не ў рэгіянальным, але ў нацыянальным маштабе. Не давалося б тады Паўлу Рабаву распачаць разважачы, чым за поўніць сцены гарадской выставачнай залы ў дні вялікага свята Брэста.

P.S.

Калі ўжо былі напісанія гэтыя нататкі, я патэлефанаваў спадару Паўлу і пацікавіўся, што з выставай, ці здолеў ён вывучыць сітуацыю. “Так! Збольшага за кошт берасцейцаў, — адказаў ён. — Мінчукі ж у асноўным не па тэме, хоць прафесійны ўзровень вышэй, чым у брэсцкіх мастакоў. Зрэшты работ набірлася столькі, што нават ёсць з чаго выбіраць. Скульптура вельмі выцягвае выставу”.

Традыцыям шанавання Святога каменя ў вёсцы Крамянец Лагойскага раёна 22 студзеня 2014 года на пасяджэнні Рэспубліканскай рады па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь нададзены статус элемента нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці.

У розныя часы гэты сакральны Святы камень жыхары вёскі Крамянец называлі па-рознаму: Святы камень, Богаў камень, Дажбог, Дадзьбог, Дажбогаў камень, Цудатворны, Богавы сляды, Сляды Божай Маці і маленькага Ісуса, Божыя слядкі...

ГОСК СА СКАНДЫНАВІ

Камень знаходзіцца за 0,6 кіламетраў на паўночны захад ад вёскі, у нізіне лесу. Даўжыня яго 1,03 метра, шырыня 0,7 метра, вышыня 0,6 метра. Петраграфічны склад пароды каменя — граніта гнейс шэравата-ружова, дробназірніты. Адносіцца да антрапагенавых адкладаў, якія сфарміраваліся падчас сожскага зледзянення прыкладна 200 тысяч гадоў таму. Радзіма валуна — Скандынавія.

На плоскай паверхні каменя — адпаліраваныя паглыблены штучнага паходжання: тры авальныя і два круглыя талеркападобныя паглыбленні. Побач з каменем захаваліся падмурак капліцы. З супрацьлеглага боку — рэшткі драўлянага зруба калодзежа.

ГАЮЧЫЯ СЛЯДКІ

Упершыню Святы камень апісаў беларускі пісьменнік Змітрок Бядуля ў 1911 годзе ў газеце “Наша ніва”. Аўтар паведамаў: у народзе лічыць, што некалі на камень ступіў святы, і засталіся яго сляды, а потым адчынілася і крыніца. Яшчэ ў пачатку XX стагоддзя тут адбываліся вялікія кірмашы на Іллю і Спаса, ішоў продаж тавараў. Ахвяры ў выглядзе палатна, грошай у той час складалі ў каплічку каля каменя. З вёсак Батурына Шахенчыцкай воласці прыязджаў святар і адпраўляў набажэнствы падчас кірмашоў. Але савецкае начальства забараніла набажэнствы каля каменя.

У 1977 годзе пра Святы камень пісаў журналіст Леанід Пракопчык. У гэтыя гады драўляная каплічка ўжо была разбурана і ахвяраванні складалі на камень — грошы, аўчыны. На камені два авальныя паглыбленні сталі называць “божыя слядкі”. Раз у тыдзень дары збірае “бо-

Камень, які нараджае дождж,

або Чаму турысту не далучыцца да святыні?



Удовы выклікаюць дождж.

жы служба” (яго звалі Іван Рогач) і аддае іх жабракам.

Пракопчык апісвае, што ў Крамянцы некалькі пакаленняў жыхароў здабываюць крэйду. Добрай якасці сіне-белая, як замазка, крэйда залягае на вялікай глыбіні, да 100 метраў і больш. Часта шахты абвальваліся і засыпалі людзей. Крэйду людзі ляпілі ў камякі, якія сушылі дома і вазілі прадаваць у мястэчкі Ілля, Даўгінава, у Вілейку.

ПАДЫХОД — НАВУКОВЫ

У 1985 годзе камень трапіў у поле зроку геолога Эрнэста Ляўкова. У 1986 годзе ён абследаваў яго сумесна з Аляксандрам Карабанавым і Валерыям Вінакуравым. У гэтым жа годзе археолаг Эдвард Зайкоўскі правёў раскопкі, ускрыўшы 19 квадратных метраў плошчы былога Крамянецкага свяцілішча (ён і ўвёў у навуковае карыстанне гэты тэрмін). Высветлілася, што камень знаходзіцца пасярод выбрукаванай малымі камянямі пляцоўкі памежам 2,8 на 3 метры, арыентаванай па магнітных палясах. Па краі выбрукоўкі ляжалі большыя камяні. На захадзе пляцоўкі — невялікі выступ трапецавиднай формы, складзены з камяну. У далёкім левым кутку пляцоўкі — бочка без дна. Пры паўторным аглядзе тэрыторыі вакол каменя Эдвард Зайкоўскі выявіў, што за 200 метраў ад яго знаходзіцца курганная група з больш чым дзясяткам насыпаў.

СІВЫЯ ЛЕГЕНДЫ

На памяці старажылаў, вакол каменя былі плот і веснічкі. Вось што распавядала навукоўцам мясцовая жыхарка 74 гадоў Зо-

ся Рогач. Спрадвеку да каменя хадзілі па святах — на Вялікдзень, Тройцу, Яна, Пакроў і іншыя, а таксама па надзелях. Перад гэтым мылі ногі. Старалясі трапіць да каменя да ўсходу сонца. Той, хто прыходзіў, клаў на камень ахвяру, затым ішоў па вадку з бочачкі, жменямі наліваў яе ў лункі (сляды) на камені. Гэтай вадой абмывалі балючае месца. Прасілі вылечыць ад хваробы, знайсці карову, наслась дождж і іншае. Калі была засуха, дзевяць удоў драўлянымі калкамі ў рост чалавека падважвалі камень. На трыці дзень чакалі дажджу.

У 2010 годзе адна з жыхарак вёскі Крамянец Соф’я Мардас 1951 года нараджэння ўспомніла легенду, якую калісьці расказаў яе свёкар Іван Мардас 1912 года нараджэння: на могілках будавалі каплічку. І захацеў святар пакаласі гэты камень у фундамент, каб не хадзілі людзі ў лес, а маліліся ў капліцы. І везлі гэты камень чатыры парк коней, такі ён быў цяжкі. Пакалі — і пайшоў бясконны дождж. Некаму прынёўся сон, што камень гаворыць: “Будзе ісіці дождж, пакуль не схавуюся ў вадку, калі не вернецце мяне на месца”. А могілкі ў Крамянцы на высокім пагорку. Гэта ж патоп будзе! — спужаліся людзі. І павезлі камень назад, для чаго спатрэбілася толькі пара коней. І сіці дождж.

КАЛІ ХАПІЛА ЁДОЎ

У 2012 годзе ўпершыню за гадоў 20 у вёсцы назбіралася неабходная колькасць удоў, каб здзейсніць абрад выклікання дажджу, — дзесяць жыхарак

Дарункі Святому каменю.

Крамянца і тых, якія ўжо жывуць у Мінску, а на лета прыязджаюць у Крамянец, як на лецішча. На працягу гэтых 20 гадоў хадзілі выклікаць дождж і па пяць удоў, запрашаючы мужчын-удаўцоў, і па чатыры ўдавы, бо патрэбнай колькасці не хапала. Нарэшце ў жніўні 2012-га дзевяць удоў, які належыць па традыцыі, дзевяці каламі ў рост чалавека падважылі камень, і назавтра пайшоў дождж, якога тут не было месяцы два.

СТАРЫЯ ЛЕЧАЦЦА І АБРАКАЮЦЦА

Падчас апытання мясцовых жыхароў цягам 2010 — 2012 гадоў высветлілася, што апошнія гады да каменя сталі хадзіць і маладыя — на другі дзень вясельля, у дзень нараджэння, са сваімі гасцямі з горада. Старэйшае пакаленне, як і даўней, лечыцца і абракаюцца каля каменя, прыносіць яму дары на вялікія святы, асабліва на Вялікдзень перад разгаўленнем. Бывае, камень вылечвае. Ядвіга Саўрыцкая 1936 года нараджэння ўспамінала, як мама вадзіла яе і іншых дзяцей да Святога каменя — на святы, а калі лячыцца — да ўсходу і на захад сонца, як прыносіла на Вялікдзень да каменя пірагі, яйкі-крашанкі і казалі: “На табе, Божанька, пасці!”

Ганна Мардас 1932 года нараджэння згадала, што ў каменя прасілі здароўя сабе і скаціне.

Цікавыя звесткі дала Алія Знак 1948 года нараджэння, якая жыве ў Мінску, а ў Крамянцы трымае бацькоўскую хату і прысядзібны ўчастак пад лецішча. Настаўніцы малодшых класаў вадзілі іх на экскурсіі да Святога каменя. На ім заўсёды ляжалі капейкі, і ніхто іх не забіраў. І кветкі — яна не памятае, каб раней іх насілі да каменя.

САТАНІСТЫ?

Жанчыны раскажваюць, што некалькі гадоў таму прыязджалі нейкія людзі і спраўлялі нейкі свой рытуал ля Святога каменя, нешта скандзіравалі і білі абухом па камень, прымаючы ў сваю арганізацыю нейкага Руслана. Назавтра Таццяна Вязьміна, якая гэта ўсё бачыла, знайшла драўляны крыж, які яны разам са святаром устанавілі ля каменя, на сцяжынцы, што вяла да каменя. “Проста ў грудзі крыжа яны ўсадзілі сякеру, — расказвала яна з брураннем. — І прывыклаў нейкі пень рагаты, устанавілі яго, абклашы камянямі. Не закапалі, таму той пень хутка зваліўся. Мы крыж зноў устанавілі, дык яны, прыхаўшы яшчэ раз, занеслі яго далёка, каб мы не знайшлі. Сатаністы нейкі...”

Усе, хто ўшаноўвае Святы камень, просяць дапамагчы ім захаваць яго, абараніць ад злых людзей. Яны не супраць, каб добрыя людзі ездзілі і лячыліся, каб ездзілі паглядзець на камень, але каб не рабілі шкоды і не здзекваліся над іх праваслаўнай верай.

ЦІ ЎБАЧАЦЬ ТУРЫСТЫЧНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ?

Статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці не толькі абавязвае раённыя ўлады садзейнічаць захаванню элемента, яго папулярнасці, але і абязпечыць пераемнасць традыцыі ў вёсцы, дзе карэннае насельніцтва старэе, яго колькасць змяншаецца, а прыязджаюць людзі не далучаны да святыні. Што трэба зрабіць для далейшага шанавання Святога каменя — прапісана ў мерах па захаванні,

аднак раённыя ўлады падыходзяць да гэтага фармальна. Такое ўражанне, што гэты элемент, уключаны ў Нацыянальны інвентар, не асэнсоўваюць каштоўнасці раёна: на афіцыйным сайце райвыканкама сярод іншых аб’ектаў гісторыка-культурнай спадчыны пра яго як адзіны помнік нематэрыяльнай спадчыны раёна — ні слова.

Пару гадоў таму работнікі сельсавета прывезлі да Святога каменя нейкую старую агарожу, спілавалі дрэва, пашкодзілі караедам, і ўсё. Між тым, кожны, хто азнаёміцца з апісаннем традыцыі, убачыць у ёй вялікі турыстычны патэнцыял. У першую чаргу — для азнаямлення мясцовых школьнікаў з гісторыяй роднага краю, поглядамі людзей у старажытнасці на акаляючае асяроддзе, у якім яны жылі, першабытная вераванні, сляды касмічных прышэльцаў. Непадалёк ад ледавіковага валуна — Дажбогавага каменя — знаходзіцца месца падзення Лагойскага метэарыта, які каля 40 мільёнаў гадоў таму ўтварыў 14-кіламетровы кратар у дыяметры і глыбінёй у тысячы метраў. Гэты кратар запойніўся вадой і ўтварыў возера каля цяперашняй вёскі Кузевічы. Балота ля Плешчаніцаў — таксама даўні след ад падзення гэтага метэарыта. Вярхоўе ракі Гайна на дарозе да вёскі Крамянец знаходзіцца ў жывапіснай мясцовасці, якую людзі спрадвеку шанавалі і стваралі пра яе легенды і паданні, выкарыстоўвалі ў традыцыйных абрадах.

Увогуле Крамянецкае свяцілішча трэба аднавіць у тым выглядзе, у якім яно было, размясціць указальнікі, бо яго наведвае шмат людзей. Мясцовых карэнных жыхароў засталася мала для таго, каб суправджаць гасцей да Святога каменя, ды і ўзрост ужо шануюны. Узгоркавы ландшафт Лагойшчыны, утвораны ў выніку таяння ледавіка, трэба разглядаць комплексна, стварыўшы турыстычны маршрут на аснове культурнага кластара, бо прыроднае асяроддзе і культурны ландшафт складаюць тут адзінае цэлае і маюць выключны патэнцыял для развіцця на гэтай аснове пазнавальнага турызму для сталічных жыхароў і гасцей краіны.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ

Як нараджаюцца тэатры? З моцнага творчага парыву, з жадання зрабіць тое, чаго не дазваляюць у жорстка структураваным сталым калектыве. У 2004-м годзе памкненні тэатральнай моладзі, якая толкі ўлілася ў дзяржаўныя трупы, але амаль не выходзіла далей традыцыйнай масоўкі, супалі з прагай тэатральнага прадзюсара Уладзіміра УШАКОВА стварыць пляцоўку, дзе будзе адкрывацца новыя беларускія імёны. У выніку ў 2004-м годзе адкрыўся Сучасны мастацкі тэатр — прастора, якая сваімі першымі спектаклямі перацягнула ўвагу сталічнай публікі і крытыкаў на сябе. Аглядалнік “К” прапанавала заснавальніку і мастацкаму кіраўніку СМТ успомніць, як усё пачыналася 15 гадоў таму, і распавесці, да якіх мэтай пасля юбілейнага святкавання збіраецца рушыць тэатр.



Уладзімір Ушакоў.

Калі ёсць адчуванне неабходнасці...

Настасся ПАНКРАТАВА /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

У ПОШУКАХ ГАЛОЎРЭЖА

— Ідэя стварыць тэатр лёгкая ў паветры каля года. Да гэтага ў мяне ўжо быў досвед кіраўніцтва тэатральным цэнтрам: на той момант дзейнічалі “Віртуозы сцэны”. Мы бачылі цікавасць публікі да вядомых айчынных акцёраў, таму “Віртуозы” задзейнічалі ў сваіх спектаклях мэтраў узроўню Уладзіміра Гасцюхіна ці Расціслава Янкоўскага.

Хутка захачелася не толькі працаваць з легендамі, але і самім адкрываць новыя імёны. Напачатку нулявых было шмат акцёраў-пацаткоўцаў, гатовых перавярнуць сусвет, рэжысёраў, жадальных эксперыментаваш, да ідэй якіх у дзяржаўных тэатрах ставіліся са скепсісам. Мы аб’ядналі памкненні ўсіх пад шыльдай СМТ. Адкрываліся “Мяшчанскім вяселлем” ад рэжысёра Міхаіла Лашчыкага. Пасля ў нас ставілі вядомыя сёння Кацярына Агароднікава, Кацярына Аверкава, Віталь Краўчанка. Рэжысёры, без якіх зараз нельга ўявіць айчынную тэатральную прастору.

У першых спектаклях гралі Міхаіл Зуй, Дзмітрый Есяневіч, Ганна Хітрык (на гэтай сцэне да таго нарадзіўся іх музычны гурт “Дзеці зямлі”), Міхаіл Есман, Васіль Казлоў, Павел Харланчук — усё тых, хто сёння стаў вядучымі акцёрамі сваіх тэатраў. Да слова, з Пашам Харланчуком я пачаў супрацоўнічаць задоўга да СМТ: калі я працаваў яшчэ ў Гомелі, ён прыходзіў да мяне на заняткі ў дзіцячы тэатр.

Я заўсёды адкрыты творчаму чалавеку, які прапануе сваю ідэю. Мы працягваем традыцыю супрацоўніцтва з вядучымі малядымі пастаноўчыкамі: сёлета ў нас павінны ставіць добра вядомыя публіцы Ігар Казак, Дзмітрый Багаслаўскі, Дзмітрый Цішко. Спадзяюся, юбілейны год стане наступнай прыступкай у развіцці тэатра. У 15-ці гадоў мы, быццам той падлетак, ужо гатовы фарміравацца, каб ісці ў творчым плане далей. Таму плануем увесці пасаду галоўнага рэжысёра. Зараз ідуць перамовы, да

канца верасня павінны вызначыцца з кандыдатурай.

Навошта прыватнаму тэатру галоўрэж? Увесь гэты час мы даказвалі атачэнню, што займаемся менавіта драматычным тэатрам. Так, як любіць тэатр незалежна ад формы ўласнасці, мы вымушаны зарабляць якімісьці больш забавляльнымі рэчамі, аднак пакідаем месца для сур’ёзнай працы і творчага эксперыменту. На мой погляд, трупы зараз знаходзіцца ў добрым стане. Таму нам вельмі патрэбны чалавек, які зможа даць тэатру новы імпульс, накіраваць нашы памкненні ў новае рэчышча. СМТ павінен застацца цікавым, арыгінальным, нечаканым, непрадказальным — тым тэатрам, якім і быў першапачаткова.

Тры пляцоўкі і адна мара

Напачатку нулявых у Мінску мелася багата пляцовак, дзе можна было граць спектаклі, аднак нам хацелася чагосьці новага, нечаканага. Вось талы канцэртная зала “Мінск” прапанавала нам прыгледзецца да малой залы. Як вядома, той будынак за савецкім часам выконваў функцыю Дома папасаветы, таму памяшканні былі аздоблены пад лекцыі, пленарныя пасяджэнні. Мы распачалі рэканструкцыю, аб’ядналі сцэну з залай, прыбралі рампу, зрабілі сцэну пад першы шэраг. Усё для таго, каб атрымалася атмасфера хатняга тэатра.

15 гадоў таму нам трэба было “раскруціць” новую кропку на тэатральнай карце сталіцы. Зараз глядаць не трэба глумачыць, дзе мы знаходзімся. Аднак папулярнасць месца не пайшла нам на карысць: уладальнікі пляцоўкі на гэце ўжо вядома гараджанам месца заклікаюць іншых арэндатараў. Даводзіцца падстройваць свой расклад пад іншых, перакройваць сваю афішу. У нашым рэпертуары шмат

спектакляў, аднак мы не паспявалі рэалізоўваць свае спектаклі, таму пачалі шукаць выйсце. Зараз у нас тры пляцоўкі ў цэнтры горада.

Гэтым ліпенем у нас з’явіўся Летні палац: пачалі выступаць у Dipservice Hall. Калі ўпершыню прыйшоў туды, было адчуванне, быццам трапіў у міні-оперу. Аднак гэта і цікава: сучасны спектаклем разбіць пафасную атмасферу, якую задае прэтэнцыйны інтэр’ер, перайначыць для глядача ўспрыманне класічных п’ес. Пляцоўка мае шыкоўнае светлае і гукавое абсталяванне і па сваім насычанні можа даць фору некаторым модным сёння тэатральным прасторам. Налета хочам задзейнічаць сяд, у які можна трапіць з залы праз раскошную тэрасу. Увогуле, тут шмат незвычайных пакояў, якія можна абібраць. Мы нават упершыню задумаліся над магчымасцю паставіць імпрэсійны спектакль — будынак дазваляе рэалізаваць лобы мудрагелісты праект.

Шчыра прызнаюся, што мы даўно марым пра ўласнае памяшканне. Тэма неаднаразова ўздымалася, аднойчы мы нават пачалі рыхтавацца да пераезд: нам прапанавалі разгледзіць закінуты Палац культуры на вуліцы Матусевіча. Існаваў нават план рэканструкцыі, аднак у арганізацыі не хапіла фінансавання... Таму працягваем існаваць у прапанаваных абстаўнках.

Святкаваць юбілей будзем у Dipservice Hall. У холе паставім сцэну так, каб глядачы маглі размесціцца адразу ў двух памяшканнях паабпал яе. Зараз Таццяна Мартынава піша сцэнарый мерапрыемства. Мы хочам нестандартны варыянт свята, каб глядачы змаглі разам з калектывам пабажавацца і павесіцца. Мы хочам нестандартны варыянт свята, каб глядачы змаглі разам з калектывам пабажавацца і павесіцца. Мы хочам нестандартны варыянт свята, каб глядачы змаглі разам з калектывам пабажавацца і павесіцца. Мы хочам нестандартны варыянт свята, каб глядачы змаглі разам з калектывам пабажавацца і павесіцца.

Хвіліна слабасці

— Тры гады таму СМТ прырос тэатральнай школай. А вось па эканамічным паказчыкам яшчэ трэба глядзець. Нельга, каб школа лягла фінансавым цяжарам на тэатр. Летась было пару месяцаў, калі яе можна было назваць нерэнтабельнай. Аднак запыт ёсць і неblaгі. Зараз працуюць два філіялы, хутка адкрывацца трэці. Мы хацелі аб’яднаць пад крылом тэатра розныя пакаленні, выхаваш калі не будучага акцёра, то як мінімум уважлівага дасведчанага глядача. Хтосьці з выхаванцаў выходзіць у нашых спектаклях, напрыклад, граюць Рамаэ і Джульета ў дзіцячым пастаноўкі на год. Кур’еры вучобу вельмі моцны дырэктар — пераможца мноства фестываляў у якасці рэжысёра аматарскага калектыву Алена Барысава. Творчым вынікам я вельмі ўдзячна. У Мінску многа тэатральных школ, аднак мы не імкнёмся з кімсьці канкураваць. Для нас галоўнае, каб школа была якаснай, а якой мы будзем па нумары — ці не ўсё адно?

Гэтак жа для мяне важны ўзровень акцёраў, што выходзіць на нашу сцэну. Да мяне пасля спектакляў часта падыходзіць артысты іншых тэатраў, запытваюць, як трапіць у СМТ. Адрознівацца адно забавуленнем людзей. Канешне, разавая стаўка ў нас вышэйшая, чым ў дзяржаўных калектывах. Восі і зараз да юбілею ўздземем гэтую лічбу на дзесяць працэнтаў. І ўсё ж тэатр — гэта не бізнес, тут не круціцца шалёныя грошы. Усё, што атрымліваем, ідзе на выплату падаткаў, арэнды, камунальных паслуг, падрыхтоўку новых спектакляў, заробак калектыву.

Артысты жвава адгукаюцца на незвычайную прапанову. Напрыклад, Уладзімір Варанкоў і не думаў, што зможа сыграць Рамаэ ў сваім далёка не 14-гадовым узросце. А бывае, што нехта прыходзіць сам. Калісьці Ягор Хрусталёў, Ларыса Грыбалёва і Уладзімір Максімаў прапанавалі зрабіць на нашай сцэне спектакль “Сублімацыя кахання”. Той эксперымент не меў доўгага жыцця, але СМТ стаў цікавым для медыйных персон. Да нас пацягнуліся тэлевізійныя, якім хацелася сябе рэалізаваць. Прызнаюся, быў у мяне момант слабасці, павёўся. Пасля хутка зразумелі, што не трэба было. Усё ж публічным людзям патрэбны рэжысёр-педагаг, які будзе не толькі спектакль ставіць, але і зоймецца з ім асновамі прафесіі, сцэнічнай мовы.

Хтосьці з тых застаўся, многія адпалі. Аднак сярод аматараў бываюць сапраўдныя знаходкі. Ведаю, што многія крытыкі на наш спектакль “Дракон” ішлі са скепсісам, маўляў, ды што можа паказаць Дзяніс Дудзінскі. Аднак шоумен і знакаміты тэлеведучы — дастаткова якасна працуе ў прафесійнай камандзе, я прыкмячаю яго рост. Калі ён будзе займацца, то зможа сапраўды стаць добрым акцёрам.

ПРАСТОРА ХВАЛЮЕЦЦА РАЗ...

— Шчаслівы, што за 15 гадоў у нас складалася кола сваіх гледцоў, якія перагледзілі амаль увесь рэпертуар і абавязкова прыходзіць на новыя назвы. Дзякуючы разыходзіцца білетам, мы можам дазваляць сабе рабіць чатыры — пяць прэм’ер на год.

Усё ж тых, хто марыць адкрыць прыватны тэатр, хачу папярэдзіць: беларусы не разглядаюць спектакль у якасці здавальнення, на якое можна выдаткаваць вялікія грошы. Беларусь, як і многія невялікія дзяржавы, не можа ўздзямаць зны да ўзроўню сусветных. Паглядзіце на тую ж Літву: Вільнюс — горад тэатральны, аднак асноўная маса білетаў мае кошт у дыяпазоне ад 10 да 30 еўра.

Не кахайце вялікага прыбытку з гэтай справы. І рыхтуіцеся да перамен у заканадаўстве, якія раз-пораз хвалююць тэатральную прастору. Былі розныя часы і розныя палытоўны да незіржаўнага тэатра. То ўводзілі для айчынных прыватных тэатраў абавязковае ліцэнзаванне, то на ўзроўні міністэрстваў ўспрымалі нас, бы бізнесменаў. Самае страшнае заключалася ў тым, што правільны гульні мяняліся досыць часта: толькі зразумееш, чаго ад цябе хочучы, як праз паўгады — год узніклі чарговыя заканадаўчыя сюрпрызы і новаўвядзенні.

У сутыкаўся з розным стаўленнем да незіржаўнага тэатра як з боку пазатэатральных людзей, так і непасрэдна ад калег. Радуюся, што нарэшце прыватныя калектывы пачалі ўспрымаць на роўных. Бачу, як актыўна развіваецца справа: сёння паралельна з намі існуе шмат калектываў, праектаў, культурных хабаў, пляцовак для рэалізацыі лобных сцэнічных задум.

Мне падаецца, пачынаць трэба не з мроў пра фінансавыя поспехі, а з зручнення, навошта ты гэта робіш, што ты хочаш сказаць сваім праектам артыстам і людзям. Калі ёсць адчуванне неабходнасці, тады сапраўды тэатр можа атрымацца. **К**

Учытацца ў лічбавую копію знакавай афішы можна ў купалаўскім архіве. У невялічкім памяшканні па тэчках раскладзены старыя фотаздымкі, газетныя выразкі, рэцэнзіі на ўсе гучныя прэм'еры, інтэрв'ю з купалаўцамі. Шмат матэрыялу алічавана і захоўваецца на вынасных жорсткіх дысках. Самыя старыя дакументы дагэтуша 1920-мі гадамі.

— Падчас апошняй рэканструкцыі нам урукі трапілі цікавыя гістарычныя матэрыялы больш сталага веку. Працоўныя знайшлі на гарышчы тэатра, агітацыйныя паперы і ўваходныя квіткі на I Усебеларускі сход, — прыгадала загалчык літаратурна-драматургічнай часткі Вольга Бабкова. — Тая лёсавызначальная для нашай краіны падзея адбывалася акурат у нашым тэатры. У глядзельнай зале сабралася больш за 1700 чалавек, у розных кутках спявалі хто “Марсельзу”, хто песню случкіх паўстанцаў “Ад веку мы спалі”. Знойдзены скрутак дакументаў з таго сходу перадалі ў Таварыства беларускай мовы.

У купалаўскім жа архіве захоўваюцца дакументы, якія звязаныя ўласна з гісторыяй тэатра.

— Праўда, сённяшні архіў не параўнаць з тым, які быў тут напрыканцы мінулага стагоддзя, — гаворыць загалчык тэатральнага архіва Ірына Сцяжко. — Яго пачынала збіраць легендарная Фані Алер, дык з 1938-га па 1946-ты працавала дырэктарам БДТ-1.

Напачатку 1970-х Фані Яфімаўна вярнулася ў Купалаўскі менавіта для таго, каб стварыць музей. На той час пад рарытэты выдаткавалі памяшканне, куды маглі заглядаць і акцёры, і глядачы. Руцліва сабраныя дакументы адлюстроўвалі не толькі гісторыю тэатра, але і эпоху, якая маланкава змянялася за сценамі тэатра.

— Аднак адзін з чарговых дырэктараў вырашыў, што стосы праграмак, фотаздымкаў і асабістых прадметаў знакамітых артыстаў тэатра не патрэбныя. Пятрабаваў пазбавіцца ад “залішніх папер” любым спосабам, хоць вынесці на сметнік, — смуткуе спадарыня Ірына. — Талы загалчыкам архіва працавала спадчынніца Фані Алер Клара Мізгайла. Яна зрабіла максімальна магчымае, каб выратаваць гістарычныя каштоўнасці: велізарную частку эскізаў, фотаздымкаў, рэжысёрскіх эксплікацый аддала ў Музей гісторыі тэатральнай і музыкальнай культуры, шматлікія дакументы — у архіў-музей літаратуры і мастацтва. Калі ж наступнае кіраўніцтва схапілася за галаву, калі зразумела, што мы страцілі, то Клара Леанідаўна вярнула ва ўжытак трэцюю — невымерна малую — частку, якую некалі пакінула ў сваім кабінце. Сённяшняе захоўванне базіруецца менавіта на гэтых дакументах.

Як дбайна падбіраліся на працягу дзесяцігоддзяў унікальныя матэрыялы, так жа далікатна вынаходзіліся рукі, у якія той каштоўны архіў перадаваўся. Клара Леанідаўна не сыходзіла са сваёй службы да 84-х гадоў, бо ўсё не маглі знайсці, каму даверыць сваю справу. З палёгкай зачыніла купалаўскія дзверы толькі талы, калі ў літчастку тэатра прыйшла на працу Ірына Сцяжко.

— Калі я запытала Клару Леанідаўну, чаму менавіта мне яна вырашыла аддаць стосы дакументаў, тая распавяла сваю копію гіс-

Фані, Клара, Ірына — тры кіты архіва купалаўцаў

У 1920-м годзе мінская афішы стракаталі запрашэннем на надзвычайную падзею: 14-га верасня мусіла адбыцца ўрачыстае адкрыццё Беларускага дзяржаўнага тэатра. У той аўторак амаль 100 гадоў таму, выступалі беларуская, руская і яўрэйская трупы тэатра, а таксама хор і сімфанічны аркестр. З той імпрэзы пачалася гісторыя выдатнага калектыву, які сёння мы ведаем, як Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы.

Настасся ПАНКРАТАВА / Фота з архіва тэатра



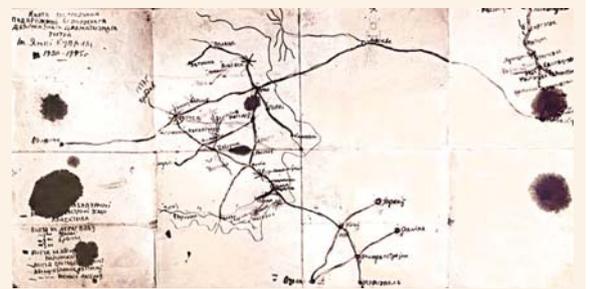
Гэты здымак спектакля “На Купалле” паводле Міхася Чарота добра вядомы прыхільнікам тэатра. Над сцэнаграфіяй працаваў знакаміты мастак тэатра і кіно Канстанцін Елісееў — той самы, які ў 1938-м годзе стане мастаком па касцюмах у камандзе Сяргея Эйзенштэйна на здымках фільма “Аляксандр Неўскі”. Прэм'ера спектакля Еўсцігнея Міровіча — будучага народнага артыста Беларусі, прафесара тэатральнага інстытута — адбылася 20 лістапада 1921-га года. Пастановка прагрэмела і праз два гады была запрошана на гастролі ў Маскву.



Вось на такіх драбінах у 1920-х гадах акцёры БДТ-1 выязджалі на гастролі па краіне. Сюды ж грузіліся дэкарацыі і неабходная бутафорыя.



1943 год, трупы ва эвакуацыі ў Томску. Сюды яна патрапіла, не вяртаючыся ў Мінск, з Адэсы, дзе ў чэрвені 1941-га года тэатр знаходзіўся на гастролі. Праз год менавіта ў Томску рэжысёр Леў Літвінаў ставіць той самы спектакль “Паўлінка”, якім ужо 75 гадоў купалаўцы распачынаюць і завяршаюць кожны сезон.



Карта тэатральных падарожжаў калектыву. Тут можна прапачыць шляхі, па якіх вандравала трупа на працягу чвэрці стагоддзя (1920 — 1945 гады).



1987 год, студзень — люты. Стэфанія Станюта выходзіла ў спектаклі “Гаральд і Мод” са сваім знакамітым партрэтам. Як вядома, “Партрэт дачкі” мастак Міхаіл Станюта стварыў ў 1923 годзе. Тады 18-гадовая дзяўчына вучылася ў Маскве ў Беларускай драматычнай студыі. Стэфанія Міхайлаўна ўспамінала, як рабіла фон для будучай карціны: знайшла сінюю хустку, упрыгожыла яе бантамі з чырвонай гафрыраванай паперы, пасля ўзбралася на стол і ўселася, падкруціўшы ногі. Падчас Другой сусветнай вайны партрэт быў вывезены ў Германію. Яго цудам змаглі вярнуць на радзіму. Сёння ён знаходзіцца ў Нацыянальным мастацкім музеі.



Здымак быў зроблены недзе напачатку 1980-х, калі ў Мінску будавалі метро. Мікалай Пінігін распавядаў Ірыне Сцяжковай, што народная артыстка СССР Стэфанія Станюта, калі спазнялася на рэпетыцыі, не ахвотзіла гэты будаўнічы роў, а перабягала яго прама па будаўнічых кладках.

торыю. Калісьці Мізгайла, скончыўшы артыстычную кар'еру, шукала сабе новую работу. Раз-пораз заходзіла ў купалаўскі музей, дзе адночы разгаварылася з жанчынай, якая, як высветлілася пасля, з'яўлялася яго захавальніцай. У нейкі момант Фані Алер прапанавала суразмоўніцы замяніць яе, дадаўшы, што пераёмніцу сімвалічна

ключыць так, як і яе дачку, Клару. Дык вось дачка Клары Леанідаўны носіць імя Ірына. Такі лёс, — усміхаецца сённяшні загалчык тэатральнага архіва.

Дзякуючы гэтым тром жанчынам мы можам сёння пабачыць, як на працягу стагоддзя змянялася жыццё вядучага тэатра краіны.

“Я тримаюся рукою рака // За касмічны блакіт...”

“Касмічны пілґрым” — так называецца выстава жывапісу народнага мастака Беларусі Аляксандра Кішчанкі (1932–1997), якая працуе з 6 верасня ў Нацыянальным мастацкім музеі нашай краіны. Прадстаўленыя палотны апошніх двух дзесяцігоддзяў жыцця майстра са збору музея, прыватных калекцыяў і сям’і мастака, а таксама тых твораў, якія раней не выстаўляліся, у тым ліку “Вайна сусветная”, “Спакуса”, “Цемрашалы”, “Аголеная ў прастору”, некалькі партрэтаў і шэраг іншых.



Аляксандр Кішчанка. “Аўтапартрэт”. 1982 год.

Аднак праўда ў тым, што сумнае наша знаходжанне ў мінулых гадах Кішчанка падрываў сваёй бяспрашна мастацкімі творамі; сваімі вершамі, песнямі і вуснай прозай; філасофскімі разважаннямі аб вечных элементах свету; пра гамамерны Анаксагора, пра Платона і Кеплера; спрабамі разгледзець таемныя эксперыменты Малевіча, Кандінскага, Маліса, Пікаса, Жана Ляора.

Ён ішоў па замінраваным бязьме бачыні і знаходзіў дарэальныя, ні безаглядныя, ні адкрытыя. І мне хочацца паглядзець на гэтую дзівацкую мастацкую галыю — аналітыка, каментарыя, а раскажа пра яго як пра жывую асобу, ні на капе не падабную, самабачную, гаручую, утрабную. Усе яго кіравалі, пачынаючы іскіны, жыццёліва і тута на трагічнай, вялікай і радаснай любові, яго ўжываў і пільнае мастацкае даследаванне новых свеці на Зямлі і ў Космасе — усё гэта змяшчаецца ў такое ёмістае і дзіўнае слова — талант.

Вядзьмак пэндзля

Аляксандр Кішчанка быў, у самым высокім значэнні слова, творчым дзіўнякам, творцам, які ствараў колерам не адзін свет, а мноства стракатых, яркіх, выварчаных, эстэцічных, планетарных свеці. І ў гэтым ракурсе ў сучасным свеце па маштабе таленту яго і параўнаць няма з ким. Праўнась, у бліжэйшай будучыні з’явіліся ў Беларусі падобнай асобы шчыка сабе ўявіць. Кажу гэтыя пагэтычныя словы з поўнай мерай аднакласні таму, што гэты вядзьмак пэндзля, які прадуваў пераемнік гігантаў еўрапейскага Адраджэння, сапраўды валадар унікальнага дароў рэанесацыяна паўсядзённага ўніверсаламу.

Зрэшты, сам на сабе ўніверсальнасці пра што не кажа, бо ад яго адзін крок да ўсебіснага і культуры. Кішчанка заўсёды ж, пачынаючы з ранніх самастойных работ, выяўляў часта моцартаўскае высвятленне чароўных пластычных мелодый зусуго, да чаго дэкарацыя яго магнутая рук і вечна бунтуючы розум. Усё, што яму даў Бог: прыродны талент і касмічнае мысленне, мастак рэалізаваў у Беларусі, на яго другой і любімай радзіме. Тут ён працаваў большаю частку свайго жыцця.

ці, і яе, сінявокую Белую Русь, які сваю першую рыскавую каласку — данскую зямлю, — ён нагнаў і горака апынуў у сваіх творах.

Ніхто не стане спрачацца, што ў дэжурным мастацтве выклікаў формі — у мазаіках і табелках, якія і сёння, праз гады, не страцілі свайго эстэтычнага значэння, — Кішчанка дасягнуў найлепшых вынікаў. Аднак сам лічыў сябе перш за ўсё жывапісцам-станкавікам. Для яго праца ў майстэрні лі мальберта была не толькі працай, не толькі задавальненнем, але і сродак заўсёды заставацца самім сабой, гэта значыць максімальна вывільваць сябе, сваё нутро, сваё разуменне рэчаіснасці, свой лад думак, не звязаны ніякімі дэжурнамамі, заверджанымі канонамі і знешнімі абставінамі. Яго карціны былі для яго сонсам жыцця, самааддачай, самаспаленнем, ён як бы пералаўваў кроў сваёй душы ў свае палотны...

“СУСВЕТНЫ РЭАЛІЗМ” — А ШТО ГЭТА?

Мне часа здаецца гэтак пытанне, гаворачы пра творчасць Кішчанкі. Хачу выказаць свой пункт гледжання. Яно ў юнацтве, у перыяд знаходжання ў Львове і Кіеве, пачалося яго сур’ёзнае захопленне антычнай філасофіяй — філасофіяй Космаса, філасофіяй Свэтабудовы. Гэтае захопленне з часам павялічвалася ў тэатрычнае пошукаў у практычную рэалізацыю ўласных фармальна-пластычных прыняццяў. Знаёмства з філасофіяй Анаксагора і Платона, а ўслед за імі — з класічнай філасофіяй Канта і Гегеля, са старажытнагрэцкай філасофіяй спрыяла ўсвядомленню перапатчачку светабудовы, законаў, рытмаў і сэнсу Сусвету і чалавека як часткі агульнай касмалагічнай сістэмы. Думка аб прыналежнасці чалавека да Космаса павялічвала ўзровень яго самаўсвядомасці, вызначача ўласную значнасць як часткі цэлага. Гэта не дазваляла адначасна, даваў сілы выжываць, адвозічы ад субвортны рэалізацыі ў свет абстрактных фантазій, мадэляваць і ствараць сапраўды новыя. Але менавіта ў Беларусі — на аснове вывучэння разнастайных філасофскіх сістэм з іх бачаннем “новай” светабудовы, у Кішчанкі ўнікае услава самабатны вобразна-пластычны вобраз і наступных уявіў сусветнага выяўленага мастацтва. Гэты сьвет, дакладней прамамак, ён і назвае “сусветным рэалізмам”.

“СУСВЕТНЫ РЭАЛІЗМ” — А ШТО ГЭТА?

Мне часа здаецца гэтак пытанне, гаворачы пра творчасць Кішчанкі. Хачу выказаць свой пункт гледжання. Яно ў юнацтве, у перыяд знаходжання ў Львове і Кіеве, пачалося яго сур’ёзнае захопленне антычнай філасофіяй — філасофіяй Космаса, філасофіяй Свэтабудовы. Гэтае захопленне з часам павялічвалася ў тэатрычнае пошукаў у практычную рэалізацыю ўласных фармальна-пластычных прыняццяў. Знаёмства з філасофіяй Анаксагора і Платона, а ўслед за імі — з класічнай філасофіяй Канта і Гегеля, са старажытнагрэцкай філасофіяй спрыяла ўсвядомленню перапатчачку светабудовы, законаў, рытмаў і сэнсу Сусвету і чалавека як часткі агульнай касмалагічнай сістэмы. Думка аб прыналежнасці чалавека да Космаса павялічвала ўзровень яго самаўсвядомасці, вызначача ўласную значнасць як часткі цэлага. Гэта не дазваляла адначасна, даваў сілы выжываць, адвозічы ад субвортны рэалізацыі ў свет абстрактных фантазій, мадэляваць і ствараць сапраўды новыя. Але менавіта ў Беларусі — на аснове вывучэння разнастайных філасофскіх сістэм з іх бачаннем “новай” светабудовы, у Кішчанкі ўнікае услава самабатны вобразна-пластычны вобраз і наступных уявіў сусветнага выяўленага мастацтва. Гэты сьвет, дакладней прамамак, ён і назвае “сусветным рэалізмам”.

З ліста Аляксандра Кішчанкі, дасланага мне з Багу-

чар (1991): “Чытаю Брэхта пра мастацтва. Я зусім усё разумею інакш. Ён юрыст, навуковец, філосаф, драматург і вельмі ласкі. Але ў мастацтве часта бярэ верх інтуіцыя. Інтуіцыя — мой капыт. Я ласку не дажыў, і ўсё да мяне ў дом улівае да Галатэі. Так, некалькі планет. Яны кружача. Яны таміва вельмі незвычайным светлавярэменнем: некалькі элементаў тоні — ад рэда белых да блакітнавата-ціхрых аденнаў. І гучыць нечуванна музыка цішыні. Кагі дзець прыкрыць вочы і падняць галаву ўверх, то можна разгледзець блізка ад людзей. Яны блакітавацца з жаўцёнай і ў чорна-белым кантрасте. Часам жэстыкулююць. Як бы гавораць са мной і вясніцо. Аб чым? Расм’яраваць можна, але для гэтага трэба патраціць у інаша вымарэнне.



“Восень”.

Пакінь мне гэта не ўдаецца. Але, ты разумееш, Бора, маё жэсты — гэта ўжо частка Галатэі. Напэўна, там закладзена сапраўдна праўда. А я званы гэты Космасу. А дзе ж праўда жывая?..” Мне здаецца, што ў гэтых думках і тоіша пэўная разгадка таемніцы яго “касмічнага жывапісу”. Якраз на адкрытай учора ў Нацыянальным мастацкім музеі выстава глядач можа ўбачыць некалькі палотнаў гэтай дзіўнага, на першы погляд, кірунку.

РЭБС, ШТО ТАК І НЕ РАЗГАДАНЫ

Кішчанка быў мастакам, які бысцона шукаў, шмаж эксперымантаваў, спрабаваў распрацаваць тэмы, на якіх пачаўся, чужыя, у выніку чаго становіцца знадта складаным і незразумелым для глядацкага ўспрымання. Так з’яўляцца, напрыклад, з яго карцінамі “Клятва масонаў” і “Цемрашалы”, хоць ён і не разлічваў паказваць іх на выставах. Гэта быў саеасаблівы спробы “ўвайсці ўнутр” вельмі “сілізкіх” і сутарэчлівых



“Жаночы партрэт”.



“Сусветны нацюрморт”.

з’яў, звязаных са станам грамадства на пераломным этапе савяцкіх і рэлігійных катастроф канца ХХ стагоддзя. У падобных творах, якія часта выклікалі здзіўленне непрыятнага глядацкага вачэй, хаваўся толькі яму зразумелая і неабходная пластычная і вобразная зноўсвядоў. Можна, зоб’явіцца таму і па сённяшні дзень Кішчанка застаецца жывапісцам, творчасьцю якога не зусім да адназначна свым часам.

Між тым імякнене да нейкага сінтэзу, да вялікай формы, да манументальнасці ў станковай творчасці было заўсёды яму шкама. І ў той жа час ён быў “нішым ласкі”, кажучы вобразнай мовай. У адрозненне ад сваіх катэгорыяў традыцыйнага, яго менш у дэманістывацы, яго менш за ўсё хваляўся сацыяльным змест сваіх вачэй, ён усвядомляў самакаштоўнасць прагражасці жывапісу і пластычнай мовы палатны. Штодзённае, паўсядзённае і значнага прызвучэння святло і дзіўны чым, праз бэсцэннае асраодзе, якое можна параўнаць з чароўмі “ўвайсці ўнутр” вельмі “сілізкіх” і сутарэчлівых



“Жаночы партрэт”.

мастак быў у сваіх “сусветных” карцінах, якія прапарыйна наратуўны і сімвалічны, што адкрывала шырокую прастору для тлумачэнняў. Ды і па сёння “сусветны рэалізм” Кішчанкі — па сапраўднаму неразаганна рэбус для мастацтвазнаўцаў. Невосторая спроба нашага бачыць-карытка расшыфраваць гэты рабс не прывялі да перакананых вынікаў. Шмат размаўляючы і гутарылі з Аляксандрам Міхайлавічам на гэты конт, сам я прыйшоў да такой высновы. Перш за ўсё, сістэма саеасаблівага ідэаграм-вокнаў,



“Цемрашалы”.

ідэаграм-ілюмінараў, праз якія можна “ўвайсці” ў касмічную прастору.

ЯГО ІДЭАГРАМЫ-СІМВАЛЫ

У Кішчанкі ў шырокім сэнсе пад ідэаграмай я разумею тым выява з актыўным вобразна-сімвалічным падтэкстам. Аднаю з саеабліваў падобных ідэаграм з’яўляюцца ўласныя элементы, большую частку якіх складаюць сімвалы і алёгорыі. Яны транслуюць пэўны аказінт утрыманню, таму выступаюць у якасці спецыфічнага спосабу зносіні аўтара з глядачом. У асноўным, гэта прамаметна-

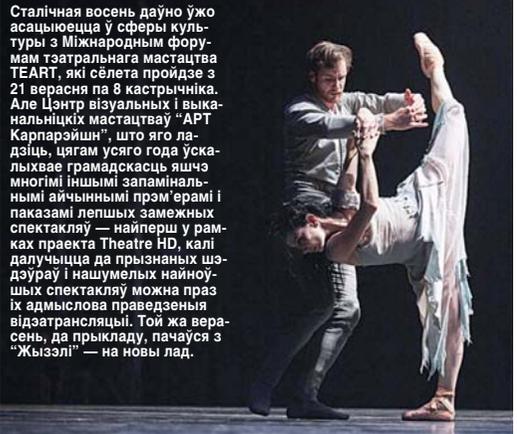
саеабліваў канструкцый, якія трывала “трымаюць” палатно, які шклет трымае чалавек, які армура ў скульпытара, які нота ў музыцы, не дачына карціне развілліца. У той жа час у гэтай бяздэкарацы “нотнай сістэме” ёсьць усё і лірыка, і драма, і меланхолія, і захваленне, і запал, і пшнітома, і музыка ад высокіх да нізкіх нот. Кагі ў музыцы кожная нота знаходзіцца на якім-небудзь ралку натамамо аб памік ралкаю, то ў жывапісе Кішчанкі кожны элемент, знак таксама знаходзіцца строга на пэўных пазыцыях.

Магчыма я памыляюся, але мне здаецца, што ёсьць семантычнае святвта памік тэбрам у музыцы і каларытам у жывапісе. Каларыт — гэта адна з найважнейшых сістэм эмацыянальнай выразнасці ў жывапісе, а ў музыцы каларытам з’яўляецца тэмбр. Гэта значыць, што ў жывапісе каларыт — найбольш музычны элемент, у музыцы — найбольш маляўнічы. Як пісаў Чурчыл: “Сусвет уявіліцца мне вялікай сімфоніяй; людзі як нота”. Уявіліца сабе фантастычнаму трыду, жывапісе і кампазітар Чурчыл, асканіах колерамузы, вяртаючы і жывапісе Кішчанка. Чым ён роліаваць душы?

Прасторы Кішчанкі, сарканая з вялікіх і маленючых элементаў, сапраўды, вельмічная, трышчэная і баскочная. Гэты “сусветны рэалізм” спачатку пагільнае гледач, як нейкая “чорная дырка” ў сусвеце, але потым дзіўным чынам на сцягачы воча палатно адрукоўваецца дзіўна ідэальным, скончаным элементам, з-за чаго палатно прыняжвае гледач як магутны магніт. Вось мы бачым умоўныя планеты, з якіх струменіцца жывая вада — жаміц; дэльфіны з’яўляюцца ці то з мора, ці то з космаса, ці то проста з зямлі; талеркі і вазы з дарункамі зямлі, якія вольна, як на хвалках, плаваюць у паветры... Так, уражанне, што мастаку на нішчанай зямлі маля месца.

Вось такі быў Кішчанка-жывапісец — вечны вандроўнік-пілґрым, які прыйшоў на зямлі “соннам апалены”, і ўсё жыццё шукаў сапраўдную свабоду духу, эстэтыку духу. Атрапаў, які спрабаваў прораваць у таемнічыя нібысцы, у невыдмайна паветрана далі, думі, дзе няма ніякага гарызонту, ніякіх бар’ераў, ніякіх правільнаў “добрага тону”, ніякіх ідэалагічных вядзе. Менавіта там можна свабодна разгарзнуцца на ўсё абсяг, дзе можна авалоць глыбіннымі таемнічымі духоўнай колерамі і гэтым чынам знайсці верную дарогу да сэрцаў зямлян...

Барыс КРПАК



“Жызэль”: бамбук не пусты

Надзея БУНЦЭВІЧ

Версія Англіскага Нацыянальнага балета — узор прыняцова норава і адначасна называючы гарманічнага спалучэння трыпальці і разам з тым гнуткіх, рухавых, прычым абсалютна ў прыміўнага палярына, але ўзаемазвязаных сусветы. У пэўны момант той карагод становіцца “салырацкім”, з якога былішам выплываюць на паверхню героў і адмыслова скульптурны і разам з тым гнуткіх, рухавых позак. І гэтым Атфірэа, які назаўжыць страшу хаваную, перадаецца “надуўваючы” яго пластычна гуткі крутаварот двух бакоў аднаго мезавя.

Харэограф Акрам Хан аштурхоўваецца ад неаакласі. Хаба ў самым пацатку Лярыэн, які ў класіка-рамантычнай версіі быў рамантычным гарсімак, дамаструе элементы брызкі, што трактуецца не столькі ў эстэрым, колькі ў фальклорным кірунку, а сам герой становіцца аднаго сёбра знаменіца на прыемна агрэсіўным уласікам-уладаром, якога не хвалююць сапраўдныя пацучы Жызэль. Але наколькі адметным адрываліцца індывідуальны почырк баям’яістра! Уражэнец Бангаліаца, пастановаўчык не хавае свайго усходняга пахавання — нааўторк, менавіта арчаніны співаць з народнымі карагодамі, абравамі дэманічымі, перааснаванне іх у сімвалічныя пазыцыі.

Панты, якія распаўсюдзіліся ў эпоху рамантызму, каб паказаць пазел на рэальных і казачных персанажаў (пазаветныя, эфіра-эфэмерныя сімплыі для магі дэкарацыя да зямлі, быццам “завісаючы” над ёй), тут сталі прыкметай трыпальці — дудж забугленых жанчын. Бамбукавыя палкі ў вільсав (шышоўна распрацаваны сучасны прым’я робаты з мастацкімі) — зусім не пусты атрабут, бо напоўнены сэнсам, нааўторак то бялярдына калі, то дзілы, страблы, старадунны флейты, вяселі, сімвалізуюць посяж, жаало, агароджы, галіе ў вогнішчы рэаліду, крэк’я-расцівец, лёс. А намыккі тонка, траіцывае выкарыстаны намкы на класічны арнамент, дзе тален быў спалучаны з пангаімай. І галоўнае — усё “чытаецца” без абавязковых пладзінаў у лібра, выклочана праз бязмоўна візуальнае рашыненне.

Чаровы паказ — 11 верасня. А колькі ягучы іншых шыках прызвучаў можна навядзець — сачыце за афішам!

Фота з сайта theatred.ru

На адным баку Сажа месціца Ветка, на другім — вёска Хальч, знакаміта шчодрымі яблыневымі садамі. Веткаўцы хальчанцаў спрадвеку лічылі штуркамі. Уладальнікі садоў за самым застойным савецкім часам наймалі фуры і прадавалі садавіну ці не за Уралам. Такая прадпрымальнасць іншым была не даспадобы. Таму ў дачыненні да “купцоў” толькі і чуто было: “Гэныя нават ад яйка адапаюць!” Пры некранутым шкарлупіні, меласа на ўвазе. Асабіста я ніколі не лічыў такую разваротлівасць грахам. Каб накарміць краіну, трэба спачатку накарміць уласную сям’ю. Згадаў пра ўсё гэта чамусьці, калі даведаўся, што на Лідчыне адзначылі днямі свята яйка. Ці знайшліся спрытныя адпіць ад яго?

Яўген РАГІН



Адпіць ад яйка

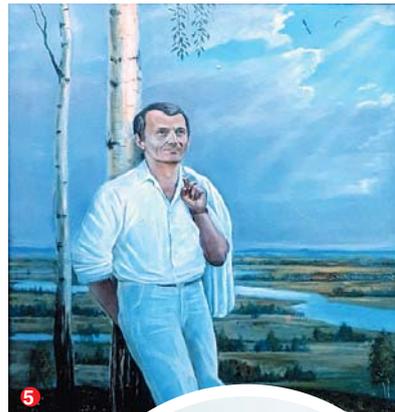
Вядома толькі адно: свята яйка прайшло ў **Крупіцкім** Доме культуры. Чаму менавіта ў гэтым аграгарадку? Як мне патлумачылі ў **Лідскім** раённым цэнтры культуры і народнай творчасці, мясцовая сельскагаспадарчая арганізацыя забяспечвае кармамі Лідскую птушкафабрыку. Так што адрас мерапрыемства — невыпадковы. Натуральна, што галоўным аtryбутам гульніў ды конкурсаў было курынае яйка. Выступілі народны ансамбль песні “Васільковая раніца” **Васільшкаўскага** цэнтры культуры, артысты з **Бердаўскага** і **Мінойтаўскага** культурна-дасугавых цэнтраў Лідскага ЦКіНТ.

Галоўнае свята апошняга часу — Дзень ведаў. Метадыст сектара па рабоце сярод дзяцей **Бабруйскага** палаца мастацтваў **Наталія Давідовіч** распавядае: “Наш сектар наладзіў для пачаткоўцаў інтэрнэт-аў **“Беліны”** тэатрызаваную праграму **“Добры дзень, школа!”** Дзеці бралі ўдзел у конкурсах, прысвечаных школьным дысцыплінам”.

Працягну гаворку пра брэндывыя свята, якія вызначаюцца сваёй арыгінальнасцю. Аграгарадок **Жупраны**, што на **Ашмяншчыне**, зладзіў свята “Вясковы сыраравар”. Лепшы сыр аказаўся ў **Алены** і **Аляксандра** **Калініных**. Сыравінай для яго вырабу стала каштоўнае казінае малако. Гэты і іншыя малочныя вырабы можна было набыць у **Сырным** казіно. Усім спадабалася, да прыкладу, вільзная піцца... Штосьці ніхто не спытаўся арганізаваць свята, скажам, кілбасы. Я ў журы напасіўся б.

Каравяі новага ўраджако і хлебарабаў шанавалі ў **Дварцы** (**Дзятлаўскі** раён). Мясцовая бібліятэка падрыхтавала тэматычную выставу, прысвечаную 70-годдзю гаспадаркі і 75-годдзю Гродзенскай вобласці. Артысты **Дзятлаўшчыны** падрыхтавалі канцэрт.

Яшчэ адно свята **Дзятлаўскага** раёна было прысвечана гарадскому пасёлку **Навалельна**. Мясцовыя жыхары запэўніваюць, што больш прыгожага і ўтульнага куточка на **Дзятлаўшчыне** не існуе. Віншаванні ў той дзень аtry-



На здымках:

- 1 У Крупае шануюць яйка.
- 2 Паэты Аструаўца выйшлі на вуліцы.
- 3 Дажынкавы Свіслацкі кірмаш.
- 4 Прысвячэнне Мастам.
- 5 Ігар Лучанок на карніце Уладзіміра Жукава.
- 6, 7 Бранды Ганненскага кірмашу.

малі перадавікі вытворчасці, старажылы і самыя маленькія гарпасялоўцы. Адзначылі і гаспадароў самых чыстых падворкаў. Мясцовы мастак **Анатоль Кардаш** парадаваў выставай карцін. А скончылася ўсё вялікім канцэртнам.

У **Зальве** прайшоў традыцыйны **Ганненскі** кірмаш, які калісьці не меў сабе роўных на Беларусі. Святлана **Якута** піша: “*Лішоў жывавы гандаль сувенірамі, працавалі майстар-класы, былі аргани-*

заваны выставы антыкварнай мэблі і рэтра-адзення, ахвотных чакала вандронка на карце... Сельскагаспадарчыя падворкі называліся “Ягоднае”, “Грыбное”, “Хлебнае”, “Гароднінае”. Фестываль ежы праходзіў пад дэвізам “Татумем сваё!”

Свіслацкі кірмаш (пяты па ліку) быў арганізаваны ў **Свіслацкім** раёне. Традыцыя была адроджана ў 2013 годзе ў рамках праекта “Супрацоўніцтва і культурны дыялог гарадоў



малдзейныя артысты з **Іўеўскага** раёна.

Вось такі неймаверны феерверк стракатах святая! Цяпер на парадку дня — бібліятэчныя навіны. Загадчык адзела бібліятэчнага маркетынгу **Астравецкай** раённай бібліятэкі **Вольга Тваргал** распавядае: “*Чарговае пасяджэнне аматарскага аб’яднання “Астравецкай зямлі сапасы” прайшло ў незвычайным фармаце. Мясцовыя паэты чыталі свае вершы ў цэнтры горада ля фантана.*” Вулчын паэт, як і вулчын музыкант, дадала лобому гораду цёплыя фарбы лірызму з романтизмам.

Сёлета споўнілася 67 гадоў з дня нараджэння паэткі **Ірыны Данік**, жыццё і творчасць якой звязана з **Мастойшчынай**. Пэўны час **Ірына Мікалаеўна** працавала ў вёсцы **Стральцы**, дзе напісала многія свае творы. Методыст адзела бібліятэчнага маркетынгу **Мастойскай** раённай бібліятэкі **Вольга Коршун** піша: “*Юбілей зямляцкі адзначаны ў Стральцаў сельскай бібліятэцы. На вечарыну прыйшлі сваікі і сябры пісьменніцы, актыўныя чытачы бібліятэкі.*”

Яшчэ адна інфармацыя ад **Вольгі Коршун**. Нядаўна **Масты** адзначылі 533-годдзе з дня заснавання. Раённая бібліятэка прыняла ўдзел у сваче горада і арганізавала бібліяфэст “Горад мары, горад надзеі”. Кніжная выстава знаёміла з гісторыяй і сённяшнім днём горада. Ахвотныя пісалі казку пра **Масты**. Радкі многіх складаліся на спецыяльным стэндзе ў адзіны тэкст. Дзецім прапаноўваліся гульні на **Бібліятэчнай** палячцы.

“*Доўгія вёрсты вайны*” — так называецца кніга, выдадзеная днямі ў адным з гродзенскіх выдавецтваў. Пісалі

яе дзясяткі людзей, многіх з якіх ужо няма. Кніга пра жыхароў **Бераставіцкага** раёна, якія працавалі на **Перамоў** ў тыле і на фронце, якія прайшлі праз жахі канцэнтрацыйных лагераў. Рэдактарам-укладальнікам кнігі стаў навуковы супрацоўнік **Музея Вавёркі ў Вялікай Бераставіцы** **Мікалай Пацэнка**. Вось што ён распавядае: “*На фронт пайшло амаль дзве тысячы бераставічан, і толькі палова з іх вярнулася дахаты. У кнізе арукуюцца ўспаміны і лісты франтавікоў, партызанаў, падпольшчыкаў. Гаворка вядзецца і пра тых, хто заставаўся на акупаванай тэрыторыі... Грошы на выданне выдаткаваў Бераставіцкі раённы выканаўчы камітэт.*”

Незвычайна вырашылі адзначыць свята 75-годдзя ўтварэння **Гродзенскай вобласці** ў **Шчучынскай** раённай бібліятэцы імя **Цёткі**. Быў створаны ўнікальны кукурэзны лабірынт плошчай у адзін гектар. А быў яшчэ конкурс на веданне гістарычнай спадчыны: трэба было алказаць на пытанні па геральдыцы, па веданні лёсавызначальных дзяўчоў краю асоб. Не ўсе здолелі дайсці пераможцамі да выхду з лабірынта. Паведаміла пра бібліятэчныя крэатыўныя загадчык адзела бібліятэчнага маркетынгу **Шчучынскай** раённай бібліятэкі **Юлія Міхайлава**.

З летам развіталася аматарскае аб’яднанне “**Ветразь**” **Астравецкай** раённай бібліятэкі. Загадчык адзела бібліятэчнага маркетынгу згаданай установы **Вольга Тваргал** піша, што падчас першай часткі мерапрыемства дзеці згадвалі летнія вакацыі, удзельнічалі ў віктарыне на веданне мультыкаў пра лета, алгадвалі салавіну і гародніну навомацак. Другая частка прысвечалася новаму навучальнаму году. **Юныя** чытачы збіралі школьныя ранцы. А пасля па знаёміліся з гісторыяй **Дня беларускага пісьменства** і паглядзелі відэа пра сёлётную сталіцу гэтага свята — **Слоўнім**.

Загадчык бібліятэкі № 20 **цэнтралізаванай сістэмы дзяржаўных публічных бібліятэк** **Мінска** **Кацярына Звяржыц** паведаміла: “*У нашай установе вялікае ўвага надаецца адпачынку пенсіянераў. Для гэтага працуюць зурткі дэкаратаўна-прыкладной творчасці. Наладжваюцца сустрэчы з пісьменнікамі, урачамі, савадодамі... Выступае хор ветэранаў Дома культуры чыгуначнікаў. А гарадскі клуб “У гасіцях у бабулі” запрашае на пірагі і пасаджэлі. Кожную няждою праходзіць спаборніцтва па шахах. Гэтымі днямі працуе выстава мастака **Уладзіміра Жукава** “Жыццё — творчасць, творчасць — жыццё”. У экспазіцыі — партрэты **Уладзіміра Мулявіна**, **Расіслава Янкускага**, **Ігара Лучанка**.*”

Пішыце пра цікавае. Сустранемся праз тыдзень.

Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Шаркаўшчынскага райвыканкама Людміла Стома перастала тэлефанаваць апошнія месяцы і паведамляць пра цікавае. Я падумаў: штосьці здарылася. Набраў нумар сам і абрадаваўся: нічога страшэннага не адбылося, проста вельмі шмат станоўчых змен у жыцці мясцовай культуры — не было часу на шчыльныя стасункі з “К”. Сітуацыя выпраўлена. А гаворка ў артыкуле — пра кожную дадатную творчую падзею ў раёне.

Яўген РАГІН

Шаркаўшчынскі раён — край далёкі і не вельмі багаты ў эканамічным плане. Бяру на сябе адказнасць упэўнена сцвярджаць: у раён можна прыехаць і са здзіўленнем затрымацца тут не на адзін дзень, каб паспець агледзець усе культурныя цікавосткі і напоўніцу ўсвядоміць іх унікальнасць. Далёка не ў кожным раёне вас чакае такая стракатасць патэнцыяльных брэндаў, якія ў той ці іншай ступені працуюць сёння на іміджавую прывабнасць краю, асветленага талентам Язэпа Драздовіча. Да слова сказаць, гэты “касмічны” мастак з’яўляецца для Шаркаўшчынскай зямлі нібыта анёлам-ахоўнікам у любых творчых пачынаннях.

Давайце наладзім цяпер гэтакі віртуальны шпацыр па месцах, якія зробіць гонар любому турыстычнаму маршруту.

УСЕ — У САД!

Поруч з постацю неўтаймоўнага Язэпа Драздовіча нельга не згадаць і гэткага ж няўрымслівага Івана Сікору. Садавод-селекцыянер і сябра Льва Талстога, які вывёў 500 гатункаў яблык і 100 — груш (пра іншую садавіну і не кажу) і гэтым праславіў вёску Алашкі, дзе жыў і працаваў. (Мясцовыя бабулькі і па сёння згадваюць, як Іван Паўлавіч хадзіў па высковай вуліцы з інспекцыяй, і калі заўважаў няскошанае пустазелле, страшэнна злаваўся.)

Работнікі культуры раёна можна сказаць, пацэллі ў свой час проста ў яблычак. У сэнсах прамым і пераносным. Мясцовым святу “Яблычны Спас” — ужо 21 год. Спачатку гэта была падзея месцачкавага значэння. На сёння яна мае абласны статус. Баюся і прадказваць, што

Пацэліць у яблычак

Шаркаўшчына: пра тое, што “стрэліла”

стане заўтра. Але тое, што любіць турыст будзе ўражаны Алашкамі — цалкам зразумела. Скажыце, ну які аддзел культуры мае на балансе амаль тры гектары гібріднага саду з унікальнымі пладамі? А ў садзе — Музей Сікору і мемарыяльны дом, які ён пабудоваў. Побач з ім, кажуць, і на бярозах слівы растуць.

За садама даглядаюць спецыялісты. Тут нават, як у добрым лесе, грыбы растуць. А яблыкі могуць захоўвацца ў хаце аж да сакавіка. Тая рэдкая сітуацыя, калі пах плода цалкам супадае з яго смакам.



Я па гэтым садзе неяк увосень гуляў і не заўважыў, як палова дня прайшла. Брэнд? Канешне! І такі, якога ў рэспубліцы больш няма.

ЛАГАТЫП ВЁСКИ. ЗВЫЧАЙНАЙ?

І такога аграгарадка, як Германавічы, на Беларусі больш няма. І справа не толькі ў тым, што ёсць тут і цэнтр культуры і народнай творчасці, і музей, і дом ганчара (азіны ў рэспубліцы!). Германавічы ўнікальныя найперш тым, што апошнім часам з’явіўся ў вёсцы дасціпны лагатып (якое паселішча можа гэтым пахваліцца?!), з любоўю зроблены мастаком Міхаілам Ставіцкім.

А пачалося ўсё з праекта “Брэндывы аграгарадка Германавічы як інструмент устойлівага развіцця сельскай тэрыторыі: агульнымі намаганнямі для ўсіх”, падтрыманнага Амбуладай ЗША. Пад рэалізацыю гэтага гуманітарнага праекта атрымана 16 тысяч грантавых долараў.

Па словах Людмілы Стомы, вялікую дапамогу тут аказала сацыяльна-інфармацыйная ўстанова “Традыцыі і інавацыі Пазар’я” з Браслава.

Што зроблена для брэндывы? Апошнім часам мясцовы музей быў перарэгістраваны, ён называецца цяпер мастацка-этнаграфічным імя Язэпа Драздовіча. Быў абвешчаны конкурс на лепшае апісанне турыстычнага маршрута “Сцяжынкамі Драздовіча”. У выніку з 18 мая (ноч музеяў) прайшоў ён па ўсіх вёсках раёна, да якіх Драздовіч меў дачыненне (ці каханку меў, ці маляванкі рабіў), а заканчваецца ў Цярэшчаку, дзе пахавана мама вандроўнага мастака. На маршруце — пяць шыкоўных інфармацыйных стэндаў. На што яшчэ пайшлі грошы гранта? На рэканструкцыю і абсталяванне

нік дапамог. Садок перабраўся ў іншае месца. Зараз патрэбны грошы для рамонтаў і пераабсталявання другой музейнай часткі (сюды ж запланавана перанесці і дом ганчара). Нагода для чарговага гранта.

Цяпер зразумела, чаму вёска лагатыпу заслугоўвае?

“ВЯСЁЛКА СУГУЧЧАЎ” І КАЗКА ПРА...

Так называецца міжрэгіянальны фестываль, які прайшоў летась трэці раз і рэй на якім выдзе Шаркаўшчынская дзіцячая школа мастацтваў. А ўсё пачалося пасля пагаднення паміж Беларусска, Латвіяй і Літвой у рамках трансгранічнага супрацоўніцтва трох краін. Шаркаўшчына ўвайшла ў ёўрарэгіён “Азёрны край”. А пагадненне мае на ўвазе стасункі ў гаспадарчай дзейнасці, адукацыі, сацыяльнай ахове, спорце, турызме і, натуральна, у сферы культуры. Цяпер юныя творцы раёна маюць магчымасць убачыць, чым жывуць іх ровеснікі за мяжой.

“Стрэліла” і бібліятэчная грамада раёна. Пачну з самага мілага майму сэрцу. Дзіцячая бібліятэка адзначыла Сусветны дзень катой. У госці да дзятвы прыйшлі кот Барс і кацыяна Кацейка. Радасці не было мяжы з абодвух бакоў. Так выхоўваецца

Пра чарговы бібліятэчны “стрэл” распавядае кіраўнік ЦБС Алена Фрамертас. Пры дзіцячай бібліятэцы дзейнічае літаратурнае аб’яднанне “Жывое слова”, якім кіруе Людміла Казіцкая. Менавіта яна стала ініцыятарам напісання да 515-годдзя горада зборніка “Казкі пра Шаркаў Град”. Люстрацый зрабілі вучні мастацкага аддзялення мясцовай ДШМ. Далей — болей. Рукапісы пераўтварыліся ў кнігу. Яе выданне стала справай гонару ўсёй Свядоймай грамады. Падобнага, даведзенага да лагічнага завяршэння, праекта больш няма...

Можна было распавядаць яшчэ пра многае. Да прыкладу, пра раённы дом рамёстваў ці цыркавую студию... Але, як лічыць начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Шаркаўшчынскага райвыканкама Людміла Стома, пісаць цяпер варта пра тое, што “стрэліла” літаральна ўчора. А заўтра будзе заўтра. Вось раённы цэнтр культуры ўзначаліла маладая ды амбіцыйная Ташыяна Лаздоўская. Павінна здзівіць. Так што крыху пачакаем.

“РЭКЛАМНАЕ” ПАСЛЯСЛОЎЕ

У мяне прэтэнзіі да работнікаў культуры Шаркаўшчынскага раёна няма. У мяне вялікія прэтэнзіі да тых, хто аказвае за п’янацэннасць сацыяльнай рэкламы, прыдарожнай і тэлевізійнай, у маштабах краіны. Я правёў апытанне сярод знаёмых. Ніхто не ведае, аказваецца, што аграпра Мірскага і Нясвіжскага замкаў ёсць у нас не менш шыкоўныя палацы — Гатоўскага ў Чырвоным Беразе на Жлобіншчыне і Булгакаў у Яблычак на Кіраўшчыне. І пра Алашкі з Сікорам — ніхто не ў курсе. І касціл, музей і дом ганчара ў Германавічах — тэпа incognita для прагнага на першаадкрывіцці вандроўніка.

У нас сацыяльна арыентаваная дзяржава, гэта кожны ведае. Але чаму адсутнічае прадуманая тактыка сацыяльнага рэкламавання? Для п’янацэннасць кола мінчковай вуліца Орды і па сёння асацыіруецца з вуліцай Арды. А пра Алашкі і Германавічы ў сталіцы чулі хіба толькі спецыялісты вельмі вузкага профілю. Час сітуацыю выпраўляць. У адваротным выпадку турызм так і не стане для Беларусі бюджэтаўтваральным, а пра культуру нашых рэгіёнаў ведаць будуць толькі ў саміх рэгіёнах.



двух музейных залаў, дзе выстаўлены прадметы даўніны, аўтарам і ўладальнікам якіх быў Язэп Драздовіч, і ўласна самі маляванкі мастака.

Па словах Людмілы Стомы, калі добра падрыхтаваны праект “выстрэлівае”, дык робіцца гэта досыць гучна, то-бок — машабна і вынікова. Палову музейнага будынка займаў калісьці дзіцячы садок. Кіраўнік установы Людміла Навіцкая марыла, каб у яе ўласнасць перайшло ўсё памяшканне. Анёл-ахоў-



дабрыня, без якой кніжкі ідуць не на карысць.

Цэнтральная райбібліятэка заняла першае месца ў Рэспубліканскім конкурсе “Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры”. Намінацыя — самая простыяная: “За пошукавую і даследчую работу”. Што даследавалі? Натуральна, жыццё і творчасць Драздовіча з нагоды яго 130-годдзя. Такім чынам нарадзіўся бібліяграфічны даведнік “Вандроўнік. Доўгае вяртанне”.

Вярнуць згубленыя саўндтрэкі эпохі

Надзея КУДРЭЙКА

— Па прафесіі вы журналіст, а па прыванні, мабыць, музыкант?

— З дзяцінства я быў перадусім чалавекам, які займаецца музыкой і вершамі, ды й зараз лёчу сябе менавіта музыкантам, а не журналістам. Проста бацька сказаў: “Ну, калі пішаць, то ідзі на журфак”. А што такое журналістыка, я нават і не ўяўляў. Мяне размеркавалі на радыё, і маёй асноўнай прафесіяй і гадоўным заробкам стала чытанне навін. У нейкі момант гэта моцна надакучыла, і я пачаў “прабавіць” перадачы пра беларускую музыку — хачелася і сябе спазнаць, і пра нашу культуру даведацца болей. Стараў сам сабе беларускае асяроддзе, перайшоў на беларускую мову, вершы пачаў пісаць толькі пра-беларуску. Такім чынам сталёў як чалавек і як творца.

— Вы працуеце даволі актыўна як музыкант, прычым заўсёды гэта нейкай не самая простая музыка, эксперыментальная, можна сказаць.

— Выступаць я пачаў з канца 90-х — іграю на фартэпіяна і дудзых інструментах. Была група “Нагуаль”, больш за дзесяць гадоў іграў у праекце “Князь Мышкін”. Мае сольныя праекты “Сямашка ды кумпанія” — меладэкламацыйны пад імпрэвізаваную музыку — і “Фантастычныя плыўні” — авангардны джаз, калі пад розныя ідэі збіраюцца розныя людзі. Мне не падабаецца заўсёды іграць адно і тое ж, бо я вельмі люблю сам момант стварэння, нараджэння цуда.

КАЛІ Б НЕ “75 ПРАЦЭНТАЎ”

— За якую тэму як журналіст-даследчык вы ўзялі найперш?

— Гадоў 13 таму пачаў на радыё Unistag невялічкую аўтарскую праграму “Новая зямля” — тады акурат увялі папрабаванне пра 75 працэнтаў, а беларускай музыкі ў эфіры не ставала. Я разумеў, што гэта нефармат і што кожны выпуск перадачы можа стаць апошнім, але мне хацелася распавядаць пра тое, пра што ніхто не расказвае. Можна было, справа ў маіх аўтарскіх амбіцыях? Першым сур’ёзным даследваннем стаў цыкл перадач пра беларускі андэграунд 60 — 70-х гадоў. Я паказваў, што гісторыя рок-н-рола ў Беларусі пачалася яшчэ да “Песняроў”, якія лагічна нарадзіліся з пльыні тагачасных самадзейных ансамбляў.

— Дзіўна, што да пэўнага часу ў нас гэта была практыч-

Не абавязкова быць сур’ёзным навукоўцам, каб займацца гістарычнымі даследваннямі — можна проста любіць музыку і мець цікаўнасць. Вось як Віктар Сямашка — музыкант, пэз і журналіст, які акрамя 20-ці гадоў на сцэне і некалькіх паэтычных зборнікаў можа пахваліцца і вялікім шэрагам радыёперадач, што даносяць да сучаснага слухача галасы і гукі з мінулага і насамрэч адкрываюць невядомыя ці проста забытыя старонкі. У свой час меў розгалас радыёцыкл Віктара Сямашкі пра беларускі рок-н-рол 60 — 70-х гадоў, на чарзе перадгісторыя джаза ў Беларусі, у полі зроку першыя беларускія саўндтрэкі, першыя беларускія пласцінкі і гэтак далей. Істотна, што усё са словам “беларускае”, бо яно і наша роднае, і падчас амаль не даследаванае.



на “гэра інквізіта”. У той жа Расіі, ці ў Англіі, гісторыю сваіх ансамбляў па кастках разабралі...

— Сапраўды, я неаднойчы пра гэта думаю. Калі мы гаворым, што ў нас нічога не было, ці не было нейкай з’явы ў нашай гісторыі, гэта значыць, што мы проста пра яе нічога не ведаем. Як толькі я задуўся мэтай, інфармацыя сама пачала да мяне прыходзіць — пільма стаў гітарыст Яўген Канавалаў з ВІА “Алгарытмы”, ужо нябожчык. А гэта ж самая простая даследчыцкая праца, калі трэба збіраць вусную гісторыю — не перачытваць стоныя кнігі і корпашы ў архівах, а самому ад першакрыніц здабываць факты. Знайшліся тагачасныя запісы, я пагутарыў са многімі ўдзельнікамі і героямі тых падзей. Яны ўсе былі тут побач, яны ўсе маглі самі расказаць, але некай сістэмна стварыць з гэтага гісторыю раней ні ў кога, як кажуць, рукі не дайшлі.

СЮЖЭТ ДЛЯ “БЕЛАРУСЬ-ФІЛЬМА”
— А хто сярод герояў таго далесаруюскага часу?

— З тых, чые імёны на слыху, акрамя згаданага Яўгена Канавалава гэта і Аляксандр Сільвановіч з “Арганаўтаў”, наш знакамты гітарыст Уладзімір Угольнік, той жа Леанід Барткewіч з ВІА “Залятыя яблыкі Сонца”, Волга Аліпава з групы “Нашчалкі” — адна з першых мясцовых хіпі, Андрэй Плясанюў, што іграў у калектыве з назвай “Пінгві-

Канавалаў быў адзначаны як лепшы гітарыст. Адным з лідэраў быў гурт “Дойліды”, які потым і да Масквы дабраўся, — удзельнічаў у тэлевізійным конкурсе “Алло, мы ищем таланты!”

— Я вось уяўляю, які б з гэтага мог атрымацца фільм — згадваюцца “Стыліягі”, бо наша ж кінастудыя шукае сюжэты на беларускім матэрыяле і не пра нешта “чарнушае”. А тут і канец 60-х, і тры дні музычнага фестывалю, і “залатая моладзь”...

Калі мы гаворым, што ў нас нічога не было, ці не было нейкай з’явы ў нашай гісторыі, гэта значыць, што мы проста пра яе нічога не ведаем.

ны”, Генадзь Старыкаў. Калі я за гэта ўзяўся, усе былі жывымі сведкамі эпохі.

— Як доўга тая эпоха доўжылася?

— Усё пачалося разам з хваляй бітлманіі, якая дакацілася да Беларусі, — 64 — 65 гады. Новай музыкой захапілася моладзь, асабліва так званая “залатая” — дзеці партыйных функцыянераў. Адзін з першых гуртоў Аляксандра Сільвановіча, што называўся Funny foxes, нарадзіўся акурат у дварах ія цяперашняй Кастрычніцкай плошчы. Тады было прынята самам выразіць гітары, нацягваць струны, абрываць слухавыя тэлефонных апаратаў, каб даставаць адтуль мікрафончыкі... Паступова ўтварылася вельмі шмат такіх гуртоў — у асноўным пры інстытутах, і тады ўжо з’явілася патрэба ў фестывалі, за які камсамол і ўзяўся. Гэта быў першы ў СССР фестываль са словам “біт” у загаловку, першы фестываль рок-н-рола — Мінск, красавік 68-га года, Радыёгэзаўнцыяны інстытут. Тры дні, вельмі аўтаргэзэнае журы на чале з Барысам Райскім, кіраўніком аркестра Белдзяржтэлерадзе. Перамог гурт “Алгарытмы” з гэтага ж інстытута, а Яўген

— І напярэдадні Пражскай вясны, бо 68-мы год стаў адначасова пікам гэтага руху і яго фіналам. Прышоў канец адлізе, пачалася “закручанне гак”, амаль усё, у прынышце, спынілася.

— Але пачаліся “Песняры”.

— Мулявін акурат шукаў музыкантаў па розных рэстаранцыях і танцах, дзе ігралі студэнцкія ансамблі, прыходзіў да тых жа “Алгарытмаў” на рэпетыцыі. Так знайшоў і Кашапарова, і Барткewіча. Я, дарэчы, потым заняўся і “Песнярамі”, дасканальна разам з б'ялымі ўдзельнікамі разабраў усю дыскаграфію — афіцыйную і неафіцыйную. Нават самыя дасведчаныя знаўцы казалі, што даведаліся тады шмат чаго новага.

УСПОМНІЦЬ ЗАБЫТАЕ
— Якія тэмы вас яшчэ прыцягваюць?

— Я задуўся пытаннем, а ці быў у нас у 60-я акадэмічныя авангард? Аказалася, што была суполка аднадумцаў — канешна, не аформленая афіцыйна — якую ўтварылі Дзмітрый Смольскі, Сяргей Картэс, Алег Янчанка, час ад часу да іх далучаўся Яўген Глебаў, і яны практыкавалі самыя навагоднія ў Еўропе

цяжэнні, нават рабілі запісы. Тады ўзьбімаўся джаз пасля перыяду пэўных забарон — яго цэнтрам стаў эстрадна-джазавы аркестр Белдзяржтэлерадзе, пры якім працавалі Яўген Грышман і Андрэй Шпянёў, ізноў жа Глебаў з ім супрацоўнічаў. Было створана вельмі шмат выбітай музыкі з вялікім зваротам да беларускага фальклору, я, калі паслухаў, дык моцна ўражэўся. Таксама ёсць яшчэ з кім размаўляць — з жывымі ўдзельнікамі і сведкамі падзей. Мяне ўвогуле цікавіць гісторыя беларускай авангарднай музыкі, бо калі трактаваць беларускае шырока, можна ж казаць і пра Шасітаковіча, і пра Стравінскага, і пра вялікую суполку, якая была заснаваная ў Маскве, пра кампазітара Рослаўца. Дарэчы, сёлета амаль ніхто акрамя мейста Полацкага Сафіі не адзначаў юбілей Алега Янчанкі, выдатнага і вельмі перадавога музыканта, які зрабіў вельмі шмат для беларускага арганана мастацтва, для беларускага кіно. Вакol яго гуртаваліся іншыя такія ж творцы, гэта ўсё былі сьб'ры-аднадумцы — Смольскі, Картэс.

— Вы ўвогуле, мабыць, маеце спіс імёнаў, якія лічыце вартымі большай увагі?

— Адзначаю іх сабе. Напрыклад, сёлета прайшла бадай што нікім незаўважаная круглая дата ў Юльяна Дрэзіна, музыказнаўцы 20 — 30-х гадоў. А гэта быў велічэзны інтэлектуал, выкладаў у Мінску, Магілёве. У яго кнізе “Музыка і рэвалюцыя” ўжо было напісана пра будучую электронную музыку! А яшчэ, увяіце, ён падрыхтаваў таўшчэзныя сшыткі перакладаў усіх знакамітых арыў на беларускую мову, хоць зараз бяры і спявай.

Мне вельмі цікава ў сваёй праграме “Кракажук” разбірацца з беларускай дыскаграфіяй 30-х гадоў мінулага стагоддзя. У тых жа часы запісвалася і выдавалася вельмі шмат беларускай музыкі! Я стасуюся з калекцыянерамі, звяртаўся, напрыклад, да Уладзіміра Берберова з гурта “Ліцьвіны”, які збірае патэфонныя кружэлкі. Тады дзяржава паставіла на паток запісы самых розных калектываў — і акадэмічных, і народных, асабліва тых, што перамагалі на мастацкіх алімпіадах. Многае дагэтуль не знойдзена, не апісана. Беларуская дыскаграфія — гэта ж і тое, што выдавалася ў Заходняй Беларусі, і запісы яшчэ імператарскіх оперных спевакоў, і шмат чаго яшчэ.

ЦІ БЫЎ БЕЛАРУСІ ДЖАЗ ДА ЭДЗІ РОЗНЕРА

— Але гадоўнае для вас зараз — джаз, наколькі я ведаю...

— Пасля некалькіх гадоў падрыхтоўкі я практычна гэтовы пачаць цыкл пра перадгісторыю беларускага джаза — то-бок ад пачатку 20-га стагоддзя да 40-га года, калі з’явіўся Дзяржаўны джаз-

аркестр БССР. У нас нямаю напісана пра Эдзі Рознера, які лічыцца “стваральнікам і пачынальнікам”, але калі ўвайсці ў дэталі, то і да яго, і акром яго былі сусазнавальнікі.

— Джаз у Беларусі на пачатку 20-га стагоддзя? Нават не ўяўляю, што гэта магло б быць...

— Напрыклад, рознымі шляхамі да нас трапілі, а потым аселі ў беларускім фальклоры такія амерыканскія танцы як кейкуок ці тустэп, яны займелі беларускія назвы — кішталь “Лысы” — ілічача традыцыйныя. А гэта такія зачаткі джаза, блізка да рэгтайма. Напрыклад, у тых гады беларусы па паходжанні і людзі, народжаныя на Беларусі, пачыналі ўжо рабіць нешта перадджазавое, той жа Стравінскі ці Вернан Дзюк — Уладзімір Дукельскі. Нашы землякі стваралі музыку і ў Заходняй Беларусі, многія зрабілі кар’еру на даваеннай польскай эстрадзе — Зігмунд Левандоўскі, аўтар танга “Тамара” ці Зігмунд Беластоцкі, аўтар многіх шлягераў, што нашыя вясковыя музыканты дагэтуль выконваюць. І гэтак далей.

Датычна БССР яшчэ зусім нядаўна я меў толькі дзве згадкі з тагачаснай прэсы пра джаз. А калі праштудзіраваў газеты “Рабочий” і “Советская Белоруссия” 30-х гадоў, то знайшоў проста незлічоную колькасць калектываў, якія самі сябе называлі джаз-бэндымі альбо джаз-аркестрамі. Іншая справа, цяпер і не даведася, што на самай справе яны ігралі.

Але ж вядома, што ўраджэнец Віцебска Марк Фрацкін у Мінску ў Палітэхнічным інстытуце напрыканцы 30-х гадоў кіраваў джаз-аркестрам, і гэты аркестр перамагаў у тых самых алімпіадах. Ці Міхалі Штэйнаман рэгулярна іграў танцы менавіта з джаз-аркестрам у кінатэатры “Пралетарый”. Нават у вёсках быў джаз! Напрыклад, джаз-аркестр з 20-ці чалавек у сельсаветах Новай Мётчы пад Барысам, джаз-аркестр у свіна-комплексе “Дзяржынск”, “Ліцьвіны”, які збірае патэфонныя кружэлкі. Тады джазавыя калектывы ў вайсковых частках, у танкістаў і гэтак далей...

— Ці збіраецеся вы ўсё гэта афармляць у кнігі, ці хача б у артыкулы?

— Сапраўды, мне неаднойчы гэта раілі. Але толькі пісаць пра музыку і не паказваць самі творы мне здаецца недастаткова інфарматыўным. Тым больш, што усё гэта застаецца ў інтэрнэце ў выглядзе падкастаў. Я сябе даследчыкам-навукоўцам не называю і раб-лоў гэта ўсё не па загалдзе, не для галачкі, а проста таму, што мне самому гэта цікава — я такім чынам самаадукоўваюся. То-бок, я нешта дазнаўся і дзялюся гэтым з людзьмі. І вельмі рады, што тое-сёе потым мае розгалас, бо гэта значыць, што справа рухаецца, і нейкія белыя плямы закрываюцца.

Пры ўсім багаці ў Беларусі FM-станцыі, “Радые “Сталіца” эксклюзіўнае сваёй цалкам беларускамоўнасцю — за выключэннем таго, што ў яго эфіры гучыць і сусветная сучасная музыка для дарослых. Дваццаць гадоў, — а менавіта столькі споўнілася “сталічнаму” ў мінулым годзе — гэта электроннае СМІ прапагандае ўсё айчыннае, апавяшчаючы слухачоў пра падзеі, якія адбываюцца ў краіне, гартаючы з імі старонкі роднай гісторыі і культуры. Велізарная колькасць часу аддадзена на радые і нашай музыцы, пераважна року і альтэрнатыве.

Алег КЛІМАЎ / Фота аўтара



Марына Савіцкая.

Гучыць “Сталіца”

Пра музычны складнік “Сталіцы” мы і гаворым з адным з яе вядучых — Марынай САВІЦКАЙ. Сюды яна прыйшла ў 2010-м годзе — яшчэ практыканткай, будучы студэнткай чацвёртага курса журфака БДУ. Пачынала ў інфармацыйным адзеле, а пасля таго, як радые пакінулі дзве знакавыя для музычнага беларускага FM-сегмента фігуры — Сяргея Бандарэнка і Ягор Квартальны, Марына перайшла ў адзел музычны, ужо маючы досвед працы рэпартажэрам з фестывалю і канцэртаў. Сёння Савіцкая вядзе перадачы “Крок да рока” — прамая “жывыя” выступы выканаўцаў, і “3 месца падзеі” — рэпартажы з канцэртаў; яна малэратар і вядучая лінейных эфіраў, віншавальных і іншых інтэрактыўных праграм.

— Музычная палітыка радые яким-небудзь чынам змянялася з 2010-га года?

— Глобальна не. Мы як выбралі для сябе рок-фармат, так усё і засталася. Верагодна, рок-музыкі нават стала больш. Радые па-ранейшаму прытрымліваецца адной са сваіх стратэгий — падтрымкі беларускіх артыстаў. І праз лінейны эфір, і, напрыклад, праз хіт-парад “Белай напшы”, калі кожны месяц “Сталіца” выносіць на суд слухачоў дзесяць кампазіцый ад айчынных выканаўцаў. Дзякуючы такім праектам, людзі даведаюцца аб новых іменах у нашай музыцы, тэя, у сваю чаргу, атрымліваюць магчымасць данесці ўласную творчасць да шырокай публікі.

— Наколькі я разумен, “легкаважкі” артыстам, умоўна кажучы, гурту “Дрозды” або Алёне Ланскай, прынясі яны вам беларускамоўныя песні, шлях да ратацый, тым не менш, закрыты?

— Не думаю, што поп-выканаўцы набылі б сабе новых прыхільнікаў, транслой мы песні пэўнага гатунку: у “Сталіцы” аўдыторыя ўжо даўно сфармавалася, яна ведае, якая музыка яе чакае. Але, калі ўсё ж уявіць сабе фантастычную сітуацыю, і на нашых хвалях загучалі б “Дразды”, слухачы не зразумелі б гэтага кроку. Пачні радые рэгулярна ставіць пэпасу, яно немінуча б страціла публіку.

— А Алексей Хлястоў у складзе праекта “У нескладовае” ваш кліент?

— Безумоўна. І запішы Алёна Ланская рок-альбом, песні з яго ў нас бы траліся.

— Рыхтуючыся да інтэрвю, я знайшоў у інтэрне некалькі водгукаў аб станцыі — трох-чатырохгадовай даўніны, у якіх аўтары даволі-такі жорстка крытыкавалі яе музычную скіраванасць. Маўляў, заўнада шмат “цяжкага” ў дзённым эфіры...

— Адно кажучы, яго ў нас наогул шмат, іншыя —

сама падабецца. Я ведаю, што колькасць людзей, якія слухаюць нас, усё павялічваецца і павялічваецца.

— Магчыма, толькі рэйтінгі гэта не даказваюць. У іх нас няма, калі верыць апублікаванаму ў “Навуціне”. Сітуацыя некалькі парадкавыя — пры той хвалі любові да ўсяго роднага, беларускага, якая паднялася ў грамадстве гадоў пяць — шэсць таму.

— Я думаю, у рэйтынгах мы ўсё ж ёсць, проста не ў першай дзясятцы. А сённяшня рэаліі такія, што,

станцыях, самі рэкламуюць уласную творчасць у тых жа сацсетках, выступаюць у клубах. Усё ў сукупнасці ідзе на карысць папулярнасці артыста, не толькі з’яўленне на радые. А наогул, асабіста мне вельмі часта дзякуюць слухачы за тое, што менавіта з праграмы “Крок да рока” яны даведаюцца пра таго ці іншага выканаўца.

— А хто ў бліжэйшай перспектыве яшчэ здольны “страляць”?

— Падабецца, як працуе гурт “Зьмяя”. Яму ўжо нямаю гадоў, аднак людзі не знаюцца, пастаянна выступаюць, выпускаюць сінглы, ім цікава жыць вось гэтым насычаным музычным жыццём. Вельмі круты інструментальны гурт Harmonix College — у яго проста неверагодныя па эмацыйным напале канцэрты. Ці ж іншы інструментальны склад — Mnsr. Gustav. З гэтага зладжанага трыо — бас, барабаны і скрыпка — калі яно не збавіць ход, можа атрымацца магутны калектыў. Гурт Nite Nite Nite мае надзвычайныя шанцы замацавацца на вядучых пазіцыях. Palina, нейкі час таму ўжо “страляла”, а потым неяк згубілася. Але, мне здаецца, зараз яна рыхтуюцца да другой спробы заваявання музычнага Алімпіу.

— Праз тэлевен, у День горада, чымсьці збіраецца з’явіць Мінск?

— Абаважкова. Але не варта забываць, што 21-га верасня дзень нараджэння радые “Сталіца”. І вось тады сапраўды з’явіцца слухачоў незвычайнымі калабарантамі, калі, напрыклад, “навінчыкі” далучацца да вядучых аб’яўляльных праграм. І не толькі. Сачыце за эфірам. А, уласна, у День горада, 14 — 15-га верасня, на фестывалі гісторыі і культуры “Менск Старажытны” музычную частку фесту правяду я і разам з вядучым “Сталіцы” Ляонам Казаковым. Чакаецца яркае і прыгожае свята.

Глебай, музыка, кіно

Да 90-годдзя з дня нараджэння народнага артыста Беларусі і СССР, кампазітара Яўгена Глебава Беларуска дзяржаўная акадэмія музыкі разгарнула буйны творчы праект “Музычная спадчына Радзімы”. Цягам пачатку верасня студэнцкі духавы аркестр на чале з Максімам Расохам ладзіць канцэртна-гастрольны тур, цалкам адпаведны канцэпцыі Года малой радзімы: выступленні калектыву праходзяць ва ўсіх абласных цэнтрах, прычым на адкрытым паветры, збіраючы самую шырокую аўдыторыю. Гэта стала магчымым, дзякуючы фінансаванню спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі.

Надзея БУНЦЭВІЧ

— У праграму ўключана музыка адной з самых, бадай, дэмакратычных сфер — музыка кіно, — гаворыць кіраўнік калектыву, докан аркестравага факультэта Акадэміі музыкі, лаўрэат міжнародных конкурсаў, дырыжор Максім Расоха. — Апошнім часам стала распаўсюджана выкананне папулярных саўндтрэкаў, што суправаджаецца відэафрагментамі. Але часцей гэта тычыцца

вымі фарбамі і адценнямі. Робячы аранжыроўкі, я дадаў у аркестр ударную ўстаноўку, якая зрабіла гучанне яшчэ больш сучасным. І, зразумела, усё гэта было аздоблена кінафрагментамі, а таксама падрыхтавана фотаслайд-шоу, прысвечанае жыццю кампазітара.

Мы вельмі рады, што наш праект прыйшоўся да душы, сабраў вялікую колькасць гледачоў, нягледзячы на рэзкія змены ў надвор’і. У Гродне, дзе мы ігралі на плошчы Леніна, быў моцны вецер. У Маладзечне, дзе



за межных кінастужак. А ў нас жа ёсць уласная багатая спадчына! І найперш гэта кінамузыка Яўгена Глебава, якая, на жаль, выконваецца вельмі і вельмі рэдка. А яна ж такая яркая, запамінальная, прыдатная для людзей самых розных узростаў і сацыяльных груп — чаму ж яна застаецца ў цені? Дый самі фільмы — гэта тая класіка, што прайшла выпрабаванне часам: “Дзікае паляванне караля Стаха”, “Апошняя лета дзяцінства”, “Саха Сашачка”, “Пасля кірмашу”, “Вясновая казка” і многія іншыя.

Вядома, была праведзена вялікая папярэдняя работа. Мы вельмі ўдзячны ўдава кампазітара Ларысе Васільеўне Глебай за прадастаўленне музычнага матэрыялу. Але патрабаваўся не толькі яго адбор, бо творчасць нашага класіка папраўдзе ўсеабадымая. Уключаныя ў праграму нумары трэба было перакласці для нашага выканальніцкага складу — духавога аркестра. А гэта значыць, што мелодыі загучалі крыху іначэй, з новымі тэмбра-

канцэрт быў у Амфітэатры, ішоў дождж. Але народ не разыходзіўся, горака нас падтрымліваў, пасля многія падыходзілі, каб выказаць падзяку асабіста. Дый падчас выступлення было бачна і чутна, як публіка напявае ўпадабаныя мелодыі. Літаральна закахаліся ў гэту музыку і самі студэнты! Многія раней з ёй не сутыкаліся: усё ж айчынная стужка не так часта з’яўляюцца на нашых тэлеэкранах, дэманструюцца кіна на БТ-3. Думаю, пасля нашых канцэртаў павялічыцца колькасць запяты гэтых фільмаў у інтэрнеце: хто-сьці захоча паглядзець іх нанова, а хтосьці — пазнаёміцца ўпершыню. Так што вынік ад падобных праектаў, заснаваных на сінтэзе мастацтваў, карысны з усіх бакоў.

Брест, Гродна, Маладзечна, Віцебск, Магілёў. Заўтра — Гомель. А завершыцца праект у аўторак у сталіцы — у Верхнім горадзе, на плошчы Свабоды перад Ратушай. Прыходзіце!

Радые па-ранейшаму прытрымліваецца адной са сваіх стратэгий — падтрымкі беларускіх артыстаў.

мала. Раніца падобнай музыкі на радые проста няма, а ў праграме “Пра Рок” так хапае. Ну, на тое і аўтарская перадача, якая выходзіць пасля дзевяці гадзін вечара. На працягу ж дня “цяжкія” кампазіцыі наўрад ці маглі ісці запар. Хутчэй за ўсё, гэта было меркаванне прадуютае — людзей, у прыныцпе не прымаючых рок.

— На вашай памяці, крызісы ў радыестанцыі здараліся?

— Напэўна, перамены ў кіраўніцтве любой станцыі — хвалюючы момант для яе супрацоўнікаў. Аднак крызісам замену загадчыка адзела музычных праграм — Сяргея Бандарэнка на Таццяну Шышло — я б не назвала. Так, Сяргей вельмі шмат зрабіў для “Сталіцы”, і ён таксама фармаваў яе твар. Але Таццяна далёка не апошні чалавек у музычнай сферы, яна выдатна разбіраецца ў рок-музыцы. Пры спадары Бандарэнка стылістычны дыяпазон быў шырокі, а з прыходам Таццяны мы былі больш сканцэнтраваліся на року і “метале”, музычны фармат стаў больш рок-арыентаваным. І, мяркуючы па водгуках слухачоў, такі падыход ім так-

нягледзячы на хвалю захоплення беларускай культуры, у людзей папулярныя перш за ўсё рускамоўныя станцыі. Але яны арыентаваны пераважна на забаву ількі кантэнт, мы ж не тое каб вызначана сацыяльнае радые, але ідэйнае — гэта дакладна. Да таго ж, у “Сталіцы” акрамя Мінска няма перадачыў у іншыя абласныя гарады. І гэта не можа не ўплываць на рэйтінгі.

— “Сталіца” можа пахваліцца тым, што адкрыла нейкага цікавага артыста для публікі? Як, скажам, маскоўскае “Наше радыо”: яно на стыху стагоддзюў запусціла на музычную арбіту плейму поп-рок-выканаўцаў. “Мушкі Троль”, “БІ-2”, Земфіра ператварыліся ў зорак...

— Так, мы даем магчымасць паказаць сябе, і гэта працуе. Напрыклад, пасля аднаго з эфіраў з гуртом Nevada на каманду выйшлі прадстаўнікі балгарскага музычнага лэйбла і прапанавалі кантракт. З апошніх, як вы ведаеце, адкрыццяў — гурт “Закон Гука”. Зрэшты, я не стала б заслугі па прасоўванні музыкантаў прыпісваць выключна нам, яны ж гучаць і на іншых

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 3.)

“ЛЮБИМАЯ”

Так называлася стужка Рычарда Віктарава. Рыжысёр-франтавік ужо зняў выдатны фільм паводле пісьменніка-франтавіка Быкава “Троцяя ракета” з музыкой Глебава. І што цяпер пастаюць пачынаюцца пацягнула да кволай драматургіі маскоўскага сцэнарыста?

Да фільма бы з Жэнем напісалі лірычную песню “На золaku”, якую пранікнёна пад аркестр Барыса Райскага запісала Тамара Раўска. Але персанажы на экране не закрывалі рты — дыялогі, дыялогі... Месца для песні не было.

Талды на адным з “крызісных” абмеркаванняў Глебаў з уласцівым яму сарказмам прапанаваў дадаваць да кожнай копіі фільма касетку з запісам песні, “круціць” яе ў фэе перад пачаткам фільма, з аб’явай, што гэта, маўляў, “песня з кінафільма, які вы зараз пачынаеце”.

Выратаваў нашу песню Юрый Марухін. Ён — першы з нашых аператараў! — зняў Мінск з верталёта, прывязаўшы сябе да яго корпусу рэменем. А потым раніцамі “лавіў” напавасветлены стан горада — самадастатковыя рэжымныя планы (дарэчы, песня ярка называлася “На золaku”). Матэрыял выглядаў настолькі паэтычным, што “забоўтваць” яго пустымі тэкстамі было б відэочным плупствам. Скарацілі, выразалі частку размовы. Кампазітар завітваў да дзятчымангажніц, рачоны, які план на які радок песні падкладзі. І як “лягла” наша нетаропкая лірычная песня на кадры Марухіна! Фільм забыўся, песня жыве.

У спрэчках падчас агучвання фільма “Любімая” Яўген праявіў сябе і як псіхолог. Ён, Марухін, рэжысёр Віктараў у вялікай гукастудыі, спрачаючыся ля раяля, безупынна смалілі. Час ад часу захозіў пажарнік і ўсё больш рашуча забараняў паленне. Напачатку ад яго папросту алмахваўся, жартавалі, але той урэшце выказаў пагрозу, што вырубіць святло.

І талды Віктараў, храмаваці і інвалід вайны, моцна ляснуў палкай па прыраўнальнай банкетцы і амаль істэрычна загараў:

— Я скончыў кансерватарыю! Я траю на раяле! Я скоўчыў ВГИК! Я пішу сцэнарыі і здымаю фільмы! У мяне няма іншага жыцця, акрамя кінастудыі! Я тут праводжу па вясмянашчым гадзіну ў суткі! І што: я не маю права...

Але спакойны пажарнік, як і належыць “ахоўніку рэжыму”, быў няўмольны: аб’ястоў студыю — і ўсё.

Бачу: накаляжэцца, іграе мышшамі ўжо й Марухін-супермэн. Настыявае скандал. І тут Глебаў спакойна гаціць цыгарету ў жасцінай каробцы з-пад кінастужкі,

поўную абкуркаў, і шіха супайкае бунтаўніка-рэжысёра:

— Вось ты, Рычард, пералічыў шмат з таго, што ўмееш у жыцці. А вось гэты чалавек умее толькі адно: забараняць паленне. І ты хочаш забавіць яго магчымаці здзіясніць гэта! А калі б табе забаранілі граць на раялі, пісаць сцэнарыі, здымаць фільмы, га?

Усе, акрамя пажарніка, рассмяяліся, напрута была знята, цыгарэты загасілі, — праўда, ненадоўга.

га барытона, і пасля адлету ў неварашь кампазітара, а ў той дзень для грамплаты быў зроблены эталонны запіс.

АСАБЛІВАСЦІ АСОБЫ

А нежак за абедам удваіх заўважыў:

— Верыш, што ў гэтыя часы развіццё беларускай музыкі спынілася?

— Гэта чаму?
— Ну, лічы: у нашым Саюзе кампазітараў сёння 41 чалавек. — Зацягнуўся цыгароткай. — З гэтых, прабач за выраз, “членаў” — не музыкантаў, не музыказнаўцаў, а

першай яго замежнай паездкі ў братаўскую талды Балгарыю тэрмінова сачынілі песеньку “Здравствуй, град!”, маючы на ўвазе Сафію. Яе вельмі душэўна спяваў у Балгарыі, а потым запісаў тут на радыё Эдуард Мішуль. Пра светлыя замежныя ўражанні Жэня ахвотна і падрабязна расказаў, а потым прызнаўся:

— “Аблажаўся” (адчуў стыдобу ад няўдалага ўчынка) там у першы ж дзень. Уздыхаю маю бакалы, а балгары мне: “Таварыш Глебаў, калі чокаецца, не на келіх, а ў вочы глядзіце. Калі прайдзецца, не

яе аздобіце самі — вось і выйдзе даджафонія.

Трамбаністу ў аркестры ТЮГа ён рабіў заўвагу за фальшывую ноту: раў крэйдай памешіш на кулісе трамбона: да якой пазіцыі яе высюваць.

На маё пытанне ў якім жанры стварае незнаёмы мне кампазітар, Жэня хлестка і вобразна адзначыў:
— Ён кампазітар размоўнага жанру.

Блізкая яму па інтэлекце і эрудыцыі Льва Абеліевіча не

мяне ў партытуры дзевяць літаўр, два вялікіх барабаны, там-там, два хоры, два сімфанічных аркестры — і ўсе разам я-а-ак грывнулі! У ложы спалохана сцішліся: а Машэраў пытае: “Яўген Аляксандравіч, а чаму так аглушальна?” А я яму: “Гэта скажаў мой вопыт прашы ў ТЮГу: калі вост так гучна ўстапае аркестр, дзеші адразу ж перастаюць галдзель”.

У яго Трэціай сімфоніі — яна ж трагічная! — у адной з частак рытм тады, быццам швікі ў труну заклочваюць.

Васіль Шаўра — цэкоўскі ідэолаг — пытаеша пасля выканання: “Чаму ў той частцы такі рытм змрочны?” А Глебаў яму тлумачыць: “А гэты партызаны ў пушчы рушаць, крадучыся”. — “Аа, — супакоўся ідэолаг, — талды віншую”.

Цікава ў Глебава складваліся адносіны з Машэравым. “Загаруўся” раманаў Шарыя Кастэра “Ціль Уленшпінгел”, яму аніяк не ўдалася пераканаць міністэрскае чынавенства ў неабходнасці стварэння балета на падставе менавіта гэтага твора. А не пісаць ужо не мог: музыка літаральна перапаўняла. Праца ішла плённа, але дагавор Міністэрскага не заклочала, а трэба ж было на нешта існаваць. У адцаі Глебаў звярнуўся наўпрост да Машэрава, і на пытанне таго, чаму ж дагавор не заклочаюць, кампазітар растлумачыў:

— Ды ўсё патрабуюць абгрунтаванняў: чаму менавіта ў Беларусі — і раптам фламандскі “Ціль”?

Машэраў спачувальна пасміхнуўся, але потым, бы спахпаіўшыся, усё ж запытаў:

— А сапраўды: чаму менавіта “Ціль”?

— Ну вось, і вы пра тое жа! — Але тут у Глебава быў назапашаны палымны маналог пра сусветную літаратуру, якая толькі й павінна быць падставай для спектакляў, фільмаў, балетаў. А ці ёсць сёння ў Беларусі пісьменнік і твор, роўны “Цілю” Кастэра?

Машэраў згадзіўся, што няма. Дагавор адразу ж падпісалі. І неўзабаве спектакль вялікага майстра Валянтэна Елізар’ева на музыку Глебава стаўся веах у гісторыі нашага балета, ды й увогуле ў сучасным мастацтве Беларусі. Праз колькі гадоў, або пасля а’эхолу кампазітара, Елізар’еў узнавіў, мо, лепшае са сваіх арыгінальных стварэнняў.

Глебаў аніяк не мог зразумець: чаму, нягледзячы на хадаінітывы, шматталавома кіраўніку аркестра Дзяржэрадыё Барысу Іпалітавічу Райскаму, якому ўжо пераваляла за шэсцьдзесят, усё няк не дадуць хаша б якога першага ганаровага звання? Урэшце, у ЦК кампазітара патлумачылі, маўляў, Райскі ўсёды прапывае сваю дачку:

Проста “самы”



Яўген Глебаў (справа), Уладзімір Арлоў, Ліля (стрыечная сястра Глебава) і Уладзімір Караткевіч (прысеў).

ЭТАЛОННЫ ЗАПІС

Маскоўская фірма гуказапісу “Мелодыя” піша ў нас на радыё праграму беларускіх песень пра Мінск для вялікай грамплаты. Наша з Глебавым песня “Дом мой, сталіца” — дзет Наталі Гайдзі і Анатоля Падгайскага.

На запісе Барыс Райскі аальна сыграў першы сем нот на вібрафоне і, узяўшы дыржэорскую палачку, устаў перад аркестрам. Наталія Гайдзі нежак адразу злавіла інтанацыю песні-ўспаміна. Анатолю жа Падгайскаму ўсё “лавіў” фортэ. Глебаў так і гэтак спрабаваў яго сцішыць, прыводзіў у прыклад Фрэнка Сінатру, прасіў песню проста пераказць яму, сам станаўся побач — безвынікова! Барытон роў, тлумачэні Глебава не давалі выніку.

Анатолю нават абурывуся: — Яўген Аляксандравіч, а дзе ж мне тут голас паказаць?! А Глебаў яму:

— Анатолю, заўтра ў гэтай жа студыі, з гэтым жа аркестрам ды й яшчэ з вялікім хорам вы будзеш запісваць маю кантату “Камуністы вядуць”, вось там ужо ўвесь голас і выдзіць. А цяпер тут субтонам, амаль шапатком, на вушка Наталі Віктараўне... Наталія, станьце, калі ласка, да Анатоля Сяргеевіча бліжэй.

Песню спявалі і спяваюць дзеты па сёння ўжо 45 гадоў — і пасля сыходу рана вырванага з жыцця сакавіта-

толькі кампазітараў — 20. З іх увогуле тых, хто сёння піша музыку, — 10. Тых, хто піша хутка і пісьменна — недзе чатыры. А тых, хто піша хутка, прафесійна ды яшчэ й выдатна, — а адзін. А вось мы з табой сядзім цяпер, каньчак пацяпаем, я не працую... Але, дарэчы, я табе зараз аду мелодыйку пажаку. Мо, дзіцячая песенька атрымаецца.

Сапраўды, у той вечар запісаў я “рыбу” будучай вясёлай песенькі “Хочу всё знать”, якая шмат гадоў гула па радыё, выконваючы дзіцячыя зайкі.

Але быў і самакрытычным: саромеўся за даўнішнне, былое.

— Пасля сканчэння кансерватарыі зазнаўся: як жа — кампазітар! Адаслаў у маскоўскае выдвецтва партытуру 1-й сімфоніі. Атрымаў ліст. Пасля ветлівых сціпных ухваленняў фразы: “Патлумачце, што б’оце азначала?” А далей: на сямі старонках ідзе разбор маіх хібаў: прафесійных прайкаў, памылак, недакладных штрыхоў, прэтэнцыёзных знакаў, якія ўскрывалі маю недасатковую музычную эрудыцыю... Такі сорам агчуў, што зразумее на ўсё жыццё: трэба пастаянна вучыцца.

Часам агчуваў сорам за звычкі, набываў у нас — краіне татальных дэфіцытаў. Ды

бядуйце, мы далей!” Гэта ў нас іхня “Пліска” дарагі дэфіцыт, а там яе — мора! Сорамна стала, павер.

Жэня не разумеў, што такое “аплачываць”: як гэта можна не працаваць 24 дні!

Раздражнілі санаторскі рэжым, суседзі, сэрвіс і галоўнае — бяздзяенне.

Не любіў мора, хапіла адной паездкі ў Крым, каб асенсаваць гэта па-свойму:

— Хвалі плесь — плес, туды — сюды, накат — адкат... І гэтак мільёны гадоў! Бязглуздыця нейкая.

Шмат разоў спрабаваў кінуць паленне. Аднойчы ўсур’ёз, з вечара.

— З ранішч ўтыркнўся ў партытуру — і нічога зразумець не магу: на чым учора спыніўся? Што там флейта выдзе? А, думаю, гэта арганізм і псіхіка перабудоўваюцца. Пасасаў канфетак, схадзіў у тэатр на свой спектакль. Назаўтра — той жа тупік гляджу ў ноты, як у чужыя. Пасасаў канфетак, схадзіў да сваіх студэнтаў. І на трэці дзень — тое ж... З алчаю зацінуўся цыгароткай — і тут жа ўсё стала ясна: і што флейта павінна весці, і увогуле натхненне нахлынула! Ёсць у мяне асобна сіла і асобна воля, а вось, каб разам...

ГЛЕБАЎСКИ ГУМАР

З-я сімфонія — царговая захопленасць кампазітара новым музычным стылем: даджафонія — была пабудавана, як акресліў сам аўтар, спрэс на дысанансах. Але ў некаторым месцы гучала шіха супакаенне, па партытурах — зусім просненскі мільгучы акорд.

— Элементарныя мі, соль-дыез, сі, — смеючыся ўздаваў Жэня рэпетыцыю аркестра. — І гэта простае гарманічнае трохчуча прагучала самым фальшывым! Аркестр разгублена змоўк, навеліся цяжкая шішыня. Дыржор Віталі Катаеў вінаваці разварнуўся да мяне ў пустой залы філармоніі... Праваў!

Але Глебаў не быў бы самім сабой, калі б не заўважыў саркастычна:

— Наступную сімфонію я напішу ў просненскім домажоры, а ўжо дысанансамі вы

стамляўся нявінна падколываць:

— Леў Майсеевіч, а чаму ваша сімфонія “Другая”? А дзе ж “Першая”?

— Згарэла, Жэнечка, у Варшаве, — прычмокваючы, тлумачыў той. — Згарэла ў верасні 39-га ў Варшаве.

— Аўгадайце: мо, там яна згарэла не адна? Мо, “Другую” варта б назваць “Чацвёртай”?

І абодва пасля смяяліся.

Ён быў майстрам размоўнага, так бы мовіць, “фехтавання”: імгненна рэагаваў на ўсё, вартае ўвагі. Калі былы жэнін студэнт Эдуард Ханок канчаткова перайшоў у песенны жанр, пачаў дзюкаваць настаўніку на сцэне філармоніі за навуку, Глебаў тут жа адхрысціўся:

— Далі Бог, усяму, што робіць цяпер Ханок, я гэтакую яго не вучу!

ТВОРЦА І УЛАДА

Бываў рэзкі, нецяргімы да бестактоўнасці. Рыхтаваліся “Дні культуры Азербайджана ў БССР”. Сабраліся ў міністра культуры прадстаўнікі абодвух бакоў. Сярод бакінцаў кампазітар Тофік Куліеў, кіраўнік эстраднага аркестра Рауф Гаджыеў — яны й завялі гаворку аб праграме выступлення гэтага іх аркестра. Глебаў удакладніў, даў параду.

І тут наш міністр выразна зірнуў на Глебава і, быццам папярэджваючы, падняў палец. Яўген Аляксандравіч зрэагаваў імгненна:

— Не ўкліняйцеся ў размовы прафесіяналаў на тэмы, у якіх вы не разбіраецеся. — І працягнуў абмеркаванне з бакінцамі.

Былі ўрадавыя “спецзаказы”, што шчодр аплачваліся: урачыстыя ўвешоры да шматлікіх афішыйна-партыйных дат, з’ездаў. Ён і толькі ён і тут быў першым, партрэнным, незаменым.

— Палац спорту, шэсць тысяч глядачоў, весь урад у спешложы, перагаварваюцца ажыўлена, — смеючыся, ўздавае Жэня выкананне сваёй кантаты “Камуністы вядуць” на нейкім урачыстым мерапрыемстве. — А ў

і на запісах, і на канцэртах, і на гастролях, і па радыё — усюды яна ды яна!

— Я адразу зразумеў, у чым тут справа і спакойна ім тлумачу, — расказвае ён пра дыялогу ў ЦК. — “Дачка Райскага — інжынер па імені Валінціна. А спявае з аркестрам асноўная салістка радыё Тамара Раеўская. Агучваеце розніцу: інжынер Валінціна Райскага і ваялістка Тамара Раеўская?” Тут мой субясіднік разгубіўся, не ведаючы, што сказаць. Ну, я ўжо не ўтрымаўся і дабіў яго: “Калі тут, кажу, у такім вашым высокім доме ўся інфармацыя такога ж узроўню даставярнасці, то...”

Добра ведаючы Жэнін востры язык, упэўнены, што словы партыйнаму чыноўніку былі сказаны менавіта такія. Неўзабаве Райскаму далі “заслужанага”, хаця па ўзроўню прафесіяналізму і ўнёску ў прапаганду беларускай музыкі ён быў вышэй за якіх заўгодна мігуслівых ал-знак.

Нейкі час замест хворага Райскага аркестрам кіраваў Глебаў. Якраз падчас гэтага “замышчэння” прыехала з Масквы брыгада фірмы “Мелодыя” запісваць грамплыту беларускай эстраднай музыкі. Глебаў разважаў:

— Калі я запішу хаця б адзін свой твор, скажуць: скарыстаўся службовым становішчам. Дык я вазьму і скарыстаюся ім напоўна: запішу праграму толькі са сваіх твораў — усё роўна будуць папкікаць!

Так і паступіў. Найлепшай эстраднай музыкі хапала ў яго ўжо не на адну грамплыту. А ўгадаем, хто з калег мог тады пахваліцца падобным? Ды ніхто. Ды й цяпер — ніхто.

Аднойчы ў задуменні спытаў раптам мяне:

— А ці ведаеш ты, пры якім каралі жыў Бетховен?

Я аб тым ніколі не задумваўся, а сапраўды: жыў жа геній пры нейкім каралі! І Мальер, і Джота, і Мусаргскі тварылі ж пры нейкіх уладарах...

— Не ведаю... А ты?

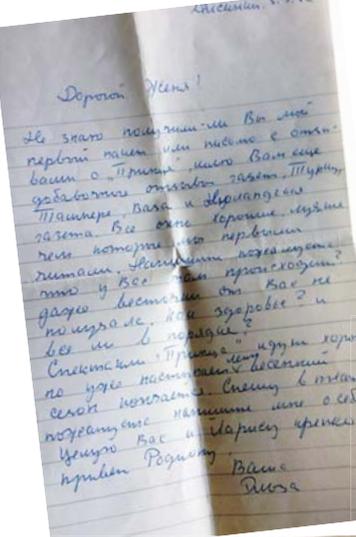
— Ну, я-та ведаю, зазірнуў у энцыклапедыю. Дык вось: гэтага яны нам, творцам, дазваляць не могуць!

Даравалі яму ўлады і рэакцыя, і ўпартасць, і свавольства, і адчуваючы талент, “дабрадзейнічалі”. Народны артыст, лаўрэат Дзяржпрэміі, ардэнаносец, прафесар, нават дараччы ЦК па пытаннях культуры. Хаця, з іншага боку, а каго яшчэ з твораў было ўладам аблашчыць? Самы таленавіты, самы пладавіты, самы рознакавы, самы эрудыраваны, самы папулярны. Не любілі выразаць “адзін з самых” — проста “самы”. Такім недасягальным у прафесіі застаецца й па сёння.

Уладзімір АРЛОЎ,
кінарэжысёр
Фота з уласнага архіва аўтара

Шлях да “Маленькага прынца”

Бадай, самай вядомай мелодыяй Яўгена Глебава трэба лічыць Адажыя з “Маленькага прынца”. Дый сам балет, замоўлены кампазітарам Нацыянальнай оперы Фінляндыі пасля надзвычай паспяховага тамтэйшага прэм’еры яго “Ціля Уленшпігеля”, ставіўся не аднойчы. Пра тое, якім быў шлях да той замежнай сусветнай прэм’еры, праліваюць святло некаторыя старонкі лістоў да кампазітара ад дырэктара тэатра Юхані Райскіна і харэографу Эльзы Сільвестарсан, а таксама ўспаміны ўдавы кампазітара — Ларысы Глебавай. Лісты друкуюцца ўпершыню.



P.S. Я сустракаўся з дырэктарам ВААП Васілём Сітнікавым некалькі месяцаў таму і расказаў яму, што аўтарскія ганарары ад “Ціля Уленшпігеля” вы дагэтуль яшчэ не атрымалі. Ён сказаў, што з-за памылкі ВААП грошы былі нездарок запісаны на разлік іншага кампазітара. Справа будзе выпраўлена як мага хутчэй. Спалзяюся, што гэтак пытанне будзе вырашана ўжо пры атрыманні вамі гэтага ліста. Вітаю вас, дарагі сябра! І ў сувязі з пажаданнямі вам усяго



Надзея БУНЦЭВІЧ

04.11.1980

Дарагі сябра! Прабачце, што я вяртаюся так позна да пытання “Маленькага прынца”. Прычына спазненая наступная: я імкнуўся зашвердзіць аўтарскія правы са Швейцарыі на выпадак, калі яны, магчыма, высунуць вядлікія патрабаванні пра падзел прыбыткаў ад прадстаўлення “Маленькага прынца” ў Фінляндыі. На жаль, я не атрымаў адказу, але мы ідем на рызыку і звяртаемся да вас з просьбай напісаць музыку для Нацыянальнай оперы Фінляндыі з мэтай выканання прэм’еры ў горадзе Хельсінкі ў кастрычніку 1981 года.

Дзяржаўнае ўладанне дадзенай прэм’еры звяртаецца да вас з пажаданнем мець нотны матэрыял і па меры магчымасці гэтак жа магнітафонную стужку ў нашым распараджэнні ў лютым — сакавіку 1981 года. Што тычыцца эканамічных умоў, дык мы выплацім праз ВААП 12 адсоткаў тэатральных даходаў, калі твор будзе ўяўляць з сябе поўнамаштабны балет.

Нацыянальная опера Фінляндыі

Генеральны дырэктар Юхані Райскінен

Адзін з лістоў Эльзы Сільвестарсан, замежны публіцыст, праграмак “Ціля” і “Маленькага прынца” з архіва Ларысы Глебавай.

належага далучаю шчырую просьбу спадарыні Сільвестарсан, каб праект “Маленькі прынц” быў бы, нарэшце, ажыццёўлены.

16.09.1981

Прывітанне адсюль, з месца будучай прэм’еры “Маленькага прынца”. Я ўзгадаю з настальгіяй адну раніцу мінулай вясной у гэта-лі “Расія”, калі я першы раз пачуў водку чароўных казачных сфер у духу Экзюперы. Але вернемся да фактаў. Запрашаю вас і вашу супруту 11 лютага 1982 года з разлікам на ваша знаходжанне тут ад прэс-канферэнцыі да прэм’еры, г.зн. з 3 па 13 лютага 1982 г. Спалзяюся, што ў вас знойдзецца магчымасць прыехаць сюды.

Ю.Райскінен

— Паехаць разам, як і запрашалі, — усміхаецца Ларыса Васілеўна, — у нас атрымалася не адраза, бо партыйнае кіраўніцтва не дазваляла. Не дапамагла ні тое, што гэта — сусветная прэм’ера, ні тое, што я не проста жонка, а яшчэ і аўтар лібрэта. Нарэшце, я знайшла аргумент: “Калі ласка, хай едзе

сам, я не ірвуся. Але ж вы Жэньчыка ведаеце: ён там такое на прэс-канферэнцыі выдасць, што нам усім не паздаровіцца. Не хочаце гэтага, дык пасліце мяне, каб я яго там за руку трымала”. — “Я пладуаю”. І ўсё, назаўтра быў дозвол на выезд нам удвох.

23.09.1981

Дарагі Яўген Аляксандравіч! <...> Прынца я ўжо знайшла [мяецца на ўвазе артыст на выкананне гэтай партыі — Н.Б.], і з мастаком вяду перамовы. Да работы буду прыступашу пачатку кастрычніка, падрыхтоўчая праца ў мяне пакуль у парадку. Не ведаю, як атрымаецца, але буду намагацца не сапсаваць ваш балет. Музыкаў слухаю без перапынку. Шкада толькі, што няма аркестра [спачатку быў дасланы партыяны дэмазіт, каб можна было пачынаць ставіць харэографію. Паралельна з гэтым кампазітар рабіў аркестроўку — Н.Б.]. Жадаю вам добрага здароўя. Пішыце ці звяніце, калі ўзнікнуць якія-небудзь пытанні. Дайце ведаць, як ідуць справы з аркестравым матэрыялам і як адбудзецца яго перадача. Можна, прыедзе хтосьці за ім адсюль? Сэрдэчнае прывітанне Ларысе.

Чакаю, хвалююся, радуюся — Эльза Сільвестарсан.

— Эльза сама прыязджала за партытурай і распісанымі аркестравымі партыямі, — дае каментар Ларыса Васілеўна. Слухаючы яе, узгадаю, што і сапраўды за тым часам не было капіравальнай тэхнікі, як цяпер, ноты перапісваліся ўручную нанятымі дзея гэтага перапісчыкамі, іх працу аплочваў Музычны фонд, які дзейнічаў тады пры Саюзе кампазітараў.

— Дасылаць усё гэта поштай, — працягвае суразмоўца, — было небяспечна. Раптам згубіцца, затрымаецца, бо ўсё — у адзіным рукапісным экзэмпляры. Будучы юрыстам і разуменчы нашы рэалі, я падрыхтавала да гэтага часу зашверджаны ў Міністэрстве культуры дозвол на вывоз нотнага матэрыялу. Эльза не надала гэтаму значэння, нават не паклала гэтаю паперу разам з нотамі, а запхнула кудысьці ў сумку: маўляў, навошта? А на мякы ёй: “Мы ўсё гэта канфіскуем: не дазволена”. Тады яна і ўзгадала мяне добрым словам. Гаварыла потым: “Мне хацелася ажно даць ім па пясак гэтай паперы. Што за цэнзура? Якія ў нотках могуць быць дзяржаўныя сакрэты?”

04.09.1982

Дарагі Жэня! Сэрдэчна дзякую за тэлеграму. <...> Нашага “Прынца” перанеслі на вясновы сезон, нягледзячы на бясконцую цікаvasць і аншлаг у глядзельнай зале <...> Спалзяюся ўбачыць вас у хуткім часе, вельмі і вельмі ўспамінаю нашы размовы. Вы і Ларыса сталі для мяне як родныя, даруйце за неспіласць. Я пісала ў Маскву пра нашу сумесную працу па просьбе

З эпістальнай спадчыны

часопіса “Голос Родины” артыкул. І чакаю яго і яшчэ некаторыя выданні, каб іх вам даслаць <...> Які ў нас будзе наступны балет? Прыеду, пладуаю і пагаворым.

20.12.1982

Паважаны сябра! <...> “Прынца” намячаючы паставіць зноў у красавіку <...> Опера будзе ў гэты час на гастролях у ЗША, і “Прынца” збіраюцца паказаць з музыкай, запісанай на плёнцы [мяецца на ўвазе, пад фанэграму — Н.Б.]. Я не ведаю, як вы да гэтага ставіцеся. І нічога не магу зрабіць, паколькі з’яўляюся супрацоўнікам опернага тэатра і не маю аўтарскіх правоў. Лічу абавязкам паведаміць вам, бо вы можаце выказаць сваю нягроду. Публіка заплывае ў касе квітка на “Прынца”, але калі мы яго будзем так паказваць, гэта будзе не вельмі добра <...> У мяне набралася шмат добрых водгукаў у нашых газетах пра “Прынца”, вышліло іх усё разам <...> Мілы Жэня! Падумайце над тым, што я вам даклала пра “Прынца”. Мне б не хацелася яго пускць з нежывым аркестрам. Могуць яго потым паказаць, калі прыедуць. Але ўсё залежыць ад вас <...> Баюся, што калі вы зараз пагэдзіцеся, дык так гэты спектакль аркестра больш і не ўбачыць. Аб’явіце ваша рашэнне мне ці далейшае наўпрост Юхані Райскінену. Пра мяне не хвалойцеся, пакуль жывая. Пладумайце, ці зацікавіць вас “Таршоф” Мальера.

— Потым Эльза цяжка захварэла, — згадвае Ларыса Васілеўна, — і тыя планы не ажыццявіліся.

15.02.1983

Дарагі Жэня! <...> Мне паступіла з гарадоў Фінляндыі многа запрашэнняў. Была ў Турку, Улу, Тамперы з дакладам аб савецкім і фінскім балете. Паставіла ў Турку “Арфея” Стравінскага, Баха Варыяці, буду ставіць Адажыя з балета Глебава “Ціль” <...>

28.08.1983

Дарагі Жэня! Прабачце, што не пісала вам так доўга. Па-першае, дзякую за тэлеграму з віншаваннем і за ліст. “Маленькі прынц” у нас ішоў увесну — праўда, толькі восем спектакляў, але з аншлагам і, магчыма, яшчэ лепей, чым раней: артысты правялі іх па-сапраўдным <...> Як шкада, што я не магла прысутнічаць на прэм’еры ў Маскве. Бо на конкурсе артыстаў балета ў Варне, дзе я прымавала ўдзел у рабоце журы і нават была абрана намеснікам старшын Юрыя Грыгаровіча, бачыла ўрывак. Паўтараю, зразумеіце мяне правільна, але мне не спадабалася. Па-першае, гэты Маленькі прынц аказваўся здаровым дзіцём з шырокай кашулі з шалікам. А Ліс — нейкім аблезлым. Пастаюўка — аднастайная, калі б не касцюмы і музыка. Магчыма, у маёй пастаюўцы таксама не ўсё было так, як павінна, але гэтая стала для мяне расчараваннем <...> Буду рыхтаваць праграму на свой юбілей, куды хачу ўключыць таксама Адажыя Нэле і Ціля <...> Так хочацца вясубачыць і пагаварыць у хатняй абстаноўцы <...> Не забывайце мяне. У мяне цяжкі-сякія планы ёсць на будучыню — напішу, калі стануць больш ці менш рэальнымі.

Далую вас і Ларысу моцна, жадаю моцнага здароўя, дасылаю прывітанне.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

- Экспазіцыі:**
- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
 - "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
 - "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
 - "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
 - "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
 - "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"
- Выставы:**
- Выстава "Кніжны знак" (у экспазіцыі прадстаўлена больш за трыццаць эксплібрысаў з некалькіх графічных калекцый музея) — да 15 верасня.
 - Выстава "Акварэльная элегія" Фёдора Кісялёва (прадстаўлена каля 40 твораў мастака 1980-х — 2010-х гадоў) — да 22 верасня.
 - Выстава жывапісных твораў народнага мастака Беларусі Аляксандра Кішчанкі (1933 — 1997) "Касмічны пілігрым" — з 7 верасня да 20 кастрычніка.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

- Пастаянныя экспазіцыі:**
- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
 - "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча".
 - "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."
- Выставы:**
- Персанальная выстава Ігара Гардзівкіна "Паззія срэбра" — да 13 верасня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ё В. РАЎБІЧЫ

- Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
- Пастаянная экспазіцыя.
 - Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо саломляціцэнні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.

- Экспазіцыі:**
- Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
 - "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
 - Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінімум і расійскім сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
 - Аўтарскі праект Ахрэма Беларовіка VKL3D.
 - Акцыя "Вольнае піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
- Выставы:**
- Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
 - Выстава "Ад рымскага дзяржава да беларускага рубля".
 - Выстава "Андрэй Андрэвіч Грамыка — дыпламат савецкай эпохі" (да 110-годдзя з дня нараджэння знакамітага ўраджэнца Беларусі, дыпламата, дзяржаўнага дзеяча) — да 15 верасня.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".

Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".

Праспект Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

- Выстава акварэльных малюнкаў Зоі Літвінавай "Сто дарог" — да 9 верасня.
- Выстава "Абрысы мінулага: беларускі археалагічны малюнак XX — пачатку XXI ст." — ў галерэі музея.
- Выстава фатографіа Анатоля Дрыбаса "Мілы сэрцу горад мой" — да 15 верасня ў галерэі музея.
- Выстава "Даўніна і навізна. Рускае ювелірнае мастацтва XVIII стагоддзя" (рэліквіі з Асобнай скарбніцы Дзяржаўнага Гістарычнага музея ў Маскве) — з 7 верасня да 6 лістапада.
- Выстава "Маісей Напельбаум. Партрэт эпохі" (да 150-годдзя выдатнага фотамайстра родам з Мінска) — з 13 верасня да 15 кастрычніка.

Філіялы музея

ДОМ-МУЗЕЙ І ЗЕЗДУ РСДРП

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

- Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст."
- Інтэрактыўная выстава "Гульні розуму" (у межах выставачнага праекта "Лабараторыя прафесара Наркевіча-Ёдка" — да 1 снежня 2019-га.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 11.

- Пастаянная экспазіцыя "Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг."
- Выстава "Грошы нашага часу: жыццё без лішніх нуляў".

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 06 33.

- Экспазіцыі:**
- "Сезонныя змены".
 - "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
 - "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
 - "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
 - "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдка віды жывёл".
 - Атракцыён "Стужачны лабірынт".
 - Атракцыён "Лазерны квест".
- г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.

- Пастаянныя экспазіцыі:**
- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";
 - "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст."
 - Выстава выхаванцаў Арт-цэнтра "Вулей" у Смільвічах "Станіслаў Маюшко: музыка ў душы і вобразах" —

кіёскі "Белсаюздрук"

ст.м. "Наміга", вул. М. Багдановіча.

Праспект Пераможаў, 5. Вуліца Рабкораўская, 17. Проспект Незалежнасці, 68, В. Вуліца Лабанка, 2.

- Выстава "Нам засталася спадчына..." (да 50-годдзя Беларускага дзяржаўнага ансамбля "Песняры") — да 22 верасня.

ГАСЦІЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Іспанская характарная лялька" (з прыватнай калекцыі Святланы Пінчук) — да 8 верасня.
- Выстава "Беларуская культура праз прызму часу" — з 11 да 22 верасня. **Майстар-класы:**
- Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
- Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Сьвярдлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

- Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінамастаства".
- Выстава фатографіа Сяргея Міхаленкі "Меланхолія" — да 6 кастрычніка.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВАЙНЫ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

- Музей працуе:** пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
- Пастаянная экспазіцыя.
 - Часовая экспазіцыя "Подзвіг у імя вызвалення", прысвечаная 75-й гадавіне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў — да 9 верасня.
 - Часовая экспазіцыя серыі карцін "Лічы на сэрцы" народнага мастака Беларусі, народнага мастака СССР Міхаліа Савіцкага — да 26 верасня.
 - Часовая фотадакументальная экспазіцыя "1939. Пачатак Другой сусветнай вайны".

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

- Палацавы ансамбль**
- Пастаянная экспазіцыя.
 - Выстава "Дзівы антычных цывілізацый": арыгіналы і копіі старажытных артэфактаў з прыватнай калекцыі — да 15 студзеня.
 - Гістарычны квест "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках. **Сектар экскурыйнай і інфармацыйнай дзейнасці** Вул. Гейскага, 1.
 - Персанальная выстава Рамана Федасенка "Свет вакол нас" — да 11 верасня.
- Ратуша:** г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.

- Пастаянная экспазіцыя.
 - Квест "Выходзі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.
- Случкая Брама:**
- Часовая экспазіцыя "Свято" (падсвечнікі, кандзяльбры, шандалы) — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.

- Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
- Пастаянная экспазіцыя.
 - Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
 - Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гошці да Пана Кханьку".
 - Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
 - Тэматычная экскурсія з элементамі квеста для дваіх "Інтрыгі Купідона".
 - Музейныя камунікацыйныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
 - Квест "Белы слон".
 - Інтэрактыўная музейная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
 - Правадзненне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны высялення.
 - Музейная фоталяўчоўка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.

- Экспазіцыі:**
- "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".



- Экспазіцыя "Скелп" на сядзібе Якуба Коласа.
- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
- Тэатралізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
- Музейныя майстар-класы і заняткі.
- Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
- Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
- Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квест-гульні "Таямніцы дома Песняра".
- Акцыі:
- "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
- Віншаванне ад музея, фотаасява "У дзень высялення — у музей"

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей
- "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
- Выстава "У народ і край свой толькі веру" (праект падтрыманы да 100-годдзя

з дня смерці Івана Луцкевіча) — да 11 верасня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

- **ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА** г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
- Адноўленая экспазіцыя "Адкрыццё жывапісу"



- (візуальная рэтрспектыва творчасці народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва).
- Выставачны праект з цыкла "Асабісты гісторыі" "Мінская прапіска. Частка 1. Happy New Minsk".

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыі:**
- "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечаная Ганаровому грамадзяніну г. Мінска Міхаліу Савіцкаму.
 - "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
 - Выстава "Еўрапейскія бавявы ўмельствы. Ад кузні Вулкана да ўмельстваў Марса" — да 15 верасня.
 - Выстава жаночых аксесуараў з калекцыі Ігара Сурмачуўскага "Дамскія штучкі" — да 15 верасня.
 - Выстава фотаздымкаў Анатоля Дрыбаса "Краіна любая мая" — да 15 верасня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.

- Выставачныя праекты:**
- "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
 - "Мінск сярод сяброў. Гарыды-пабрацімы сталіцы Беларусі".
 - "Археалагічныя артэфакты ў XII — XIX стст."

АРХЕАЛАПЧНЫ МУЗЕЙ

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Экспазіцыя "Мінская конная чыгунка" г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.
- Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.



ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.

- "Сані + вазок; каляска + брычка; карэта + упраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі жываго транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).

ПА ПЫТАННЯХ

РАЗМЯШЧЭННЯ РЕКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

- звартайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97
- і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41
- альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!



■ Віртуальная гульня "Карэтны майстар".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2. Тэл.: 285 18 86.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Беларускі брыльянт у кароне паладзых абразоў праваслаўя" — да 27 кастрычніка.

ФЛГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

- Экспазіцыя: "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

АРТ-ГАСЦІЎНЯ "ВЫСОКАЕ МЫСТА"

г. Мінск, вул. Герцэна, 2а. Тэл.: 321 24 30.

- Выстава фатографій удзельнікаў фотаклубаў "Мінск" і Hannover Route 12/13 "Мінск — Гановэр" — да 15 верасня.

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ

г. Навагрудак, вул. Гродзенская, 2. Тэл.: (8-01597) 2 14 70.

- Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны".
- Выстава фатографіаў г. Навагрудак, вул. Мінская, 64-66.
- Экспазіцыя: "Музей яўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА У НАВАГРУДКУ

г. Навагрудак, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

- Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
- Пастаянныя выставы: "Свято кухні Міцкевічаў", "Малюнк сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"

г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.

- Персанальная выстава мастака Васіля Касцючэні "19+1" — да 16 верасня.
- Выставачны праект "Акварэльны фестываль" — да 16 верасня.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 10.

- Мастацкая выстава секцыі БСМ "Верасень" — да 15 верасня.
- III Беларускае Трыенале графічнага дызайну — да 15 верасня.